

KRAIVICH DORINA*

Tettesi életkor szabályozásának kérdései a tizenkettedik életévét be nem töltött sérelmére elkövetett szexuális erőszak vonatkozásában

I. Bevezetés

A kiskorúak nemi fejlődésének fokozott védelme érdekében a büntetőjogi szabályozás számos változáson ment keresztül. A gyermekek zavartalan szexuális fejlődésének sérelmére elkövetett kriminális jellegű cselekményeket egyre súlyosabb büntetési tétellel szankcionálta, így próbálva elérni annak társadalmi visszatartó erejét. A törvényi tényállások vizsgálatakor figyeltem fel arra, hogy a jogalkotó egyes deliktumok vonatkozásában szükségessé teszi egy bizonyos életkor betöltését, míg más, közel azonos cselekmények vonatkozásában pedig nem állít ilyen feltételt a bűncselekmény elkövetéséhez.

Dolgozatomban egy kiemelt passzív alanyi körrel, a tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermekekkel megvalósított, kényszertől mentes szexuális cselekményeket vizsgáltam, amelyet a jogalkotó a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) 197. § (2) bekezdésében, külön törvényi tényállási fordulat megalkotásával kívánt szankcionálni úgy, hogy elkövetői specializációt viszont nem határozott meg. A gyermek zavartalan szexuális fejlődésének biztosítása érdekében a jogalkotó az elkövetői kört szélesre szabta, így próbálva a lehető legmagasabb fokú védelmet garantálni. Ennek megfelelően a hatályos szabályozás szerint nem csupán egy felnőtt korú, de a büntethetőségi életkort betöltött fiatalkorú személy által is megvalósítható a tényállás. Szexuálpszichológiai szempontból azonban ez aggályossá válhat. Véleményem szerint ugyanis előfordulhat olyan eset, amikor a kiskorú passzív alannyal szemben egy olyan személy valósítja meg a cselekményt, aki csupán pár évvel idősebb, akivel esetleg egy mélyebb, szerelmi jellegű kapcsolatban áll, így nem feltétlen áll fenn a szexuális fejlődés sérelme, vagy pedig az elkövető hasonló nemi fejlődését figyelmen kívül hagyjuk. Ennek megfelelően álláspontom szerint a hatályos szabályozás nem megfelelően szolgál jogtárgyvédelmi célokat. Dolgozatomban tehát a közel azonos életkorú partnerek jogellenes szexuális cselekményeivel kívánok foglalkozni, a szabá-

---

* Szegedi Tudományegyetem Állam – és Jogtudományi Kar

lyozási problémákból fakadó sajátos helyzet bemutatására, illetve az elérni kívánt pönalizációs célok hiányának alátámasztására fókuszáltan.

Számos olyan törvényi tényállás található a Btk.-ban, amelyek vonatkozásában a jogalkotó nem határoz meg életkori tettesi kvalifikációt. Joggal adódik a kérdés, vajon mi az oka annak, hogy a dolgozatomban vizsgált bűncselekmény vonatkozásában mégis életkori kvalifikáció meghatározását tartom szükségesnek a fiatalok védelme érdekében. Ennek alapvető oka, hogy a szexuális fejlődés, a szexuális kíváncsiság az emberi élet része, szemben a többi bűncselekménynek minősülő emberi magatartással, mint mondjuk egy lopás vagy rablás, ahol szintén nem határoz meg a jogalkotó egy magasabb elkövetői életkort.

A dolgozatomban mindenek előtt ismertetni szeretném a 12. életévét be nem töltött sértett sérelmére elkövetett kényszermentes szexuális erőszak tényállásának hatályos szabályozását, rávilágítva az egyes problémákra, majd korábbi szabályozási módokkal kívánom szemléltetni, milyen nehézségeket okozott az alábbi passzív alanyi körrel szemben folytatott szexuális cselekmények normatív alapú védelmének kialakítása, mindezt a II. és III. fejezetben. Vizsgálom továbbá a IV. fejezetben belül, hogy a közel hasonló bűncselekmények vonatkozásában a jogalkotó miért teremtett meg egy elkövetői specifikációt, szintén a korábbi szabályozásokból merítve. A tettesi kvalifikáció létének indokolása ugyanis a contrario vezethet el az általam vizsgált deliktum esetén a kvalifikáció hiányának okához, ugyanakkor vezethet arra az eredményre, miszerint nem definiálható az eltérő szabályozás tekintetében eltérő kriminálpolitikai indok. Ezt követően szintén a IV. fejezetben fogalmazom meg, hogy milyen érvek indokolják a tettesi kvalifikáció meghatározását, így többek között foglalkozok a gyermekek szexuális fejlődésével, a beleegyezésszerű magatartásokkal, viktimológiai szempontból a büntető-eljárásnak a gyermekekre gyakorolt hatásával, illetve a büntetéskiszabás jelenlegi helyzetének bemutatásával. Majd végezetül az V. és VI. fejezetben feltárom, hogy a jelenlegi szabályozás fenntartása mellett miképpen védhetők a fiatalok elkövetők, illetve milyen módon lehetne elkövetői életkort beépíteni a hatályos szabályozásba. Mindezt egy de lege ferenda javaslattal és egy összegzéssel kívánom majd lezárni.

Tekintettel arra – és ahogyan azt a továbbiakban részletesen ki is fejtem –, hogy a gyermekeknek nincsen beleegyezési joguk a szexuális cselekményekkel kapcsolatban, így a tényleges beleegyezést feltételező konszenzuális szexuális cselekmény terminológia helyett a *kényszermentes* vagy *nem erőszakos* kifejezéseket kívánom használni.

A dolgozatom célja végső soron nem a passzív alanyi kör védelmének a csökkentése, hanem pont a fiatalok elkövetők fokozottabb védelme. Hiszen a gyermekek nem aszexuális lények, a szexuális fejlődés pedig az életünk része.

II. A tizenkét éven aluliakkal megvalósított szexuális magatartások jogrendszerbeli elhelyezkedése

A Btk. külön fejezetben szabályozza a társadalom által egyik legsúlyosabban megítélt bűncselekményi csoportot, a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs ellen irányuló bűncselekményeket. Kiemelt rendszertani helyének és magas büntetési tételének indoka

egyrészt a sértett testi és lelki egészségének védelme, másrészt a társadalom általi megbotránkoztató, megvető hatásnak az érzékeltetése.¹

A törvényszövegben a védendő jogi tárgyak az adott törvényi tényálláson belül is keveredve jelennek meg, így mindenképp fontos tisztázni miként épülnek fel az egyes alcímek alatt a bűncselekmények.² Dolgozatomban éppen ezért először rendszertanilag kívánom elhelyezni a 12. életévüket be nem töltött gyermekek sérelmére elkövetett, nem erőszakos jellegű szexuális cselekményt. A továbbiakban azonban teleologikus értelmezést kívánok alkalmazni, így vizsgálódásom során e deliktumot kiemelem abból a rendszerből, amelybe azt a jogalkotó elhelyezte. E kiemelés nem öncélú, hozzásegít azon eltérésekre való rávilágításra, amely a vizsgált tényállás tekintetében a tettesi kvalifikáció meghatározásának igényét szolgáltatják, valamint a jelen hatályos normatív környezetben való elhelyezésének helytelenségét indokolják.

Rendszertanilag a 12. életévüket be nem töltött személyek sérelmére elkövetett szexuális cselekményeket a szexuális erőszak tényállásán belül, annak harmadik alapeseteként szankcionálja a jogalkotó [Btk. 197. § (2) bekezdés].³ A rendszertani elhelyezés miatt fontosnak tartom a szexuális erőszak első két esetének bizonyos szintű elemzését, hiszen majd a későbbiekben a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális cselekmények körülhatárolásában, illetve maximumaként is szereppel bírnak. A szexuális erőszak [Btk. 197. §] első bekezdése esetén a védett jogi tárgy a szexuális önrendelkezés, csakúgy, mint a rendszertanilag a tényállást megelőző szexuális kényszerítés deliktumának is [Btk. 196. §], amely egyébként szintén szereppel bír mint a szexuális visszaélés [Btk. 199. §] elkövetési magatartásának maximuma⁴, amely már eltérő minősítést fog eredményezni.

A szexuális erőszak, illetve szexuális kényszerítés tényállások már az elnevezésüket tekintve is beleegyezés nélküli cselekményt feltételeznek. Tényleges kényszerítéses jelleget azonban a szexuális erőszak esetében csak annak első fordulata követel meg [Btk. 197. § (1) a)]. Erőszakos karakterük egyébként a kényszerítésben ölt testet, amelynek megjelenési formája az erőszak és a fenyegetés. A két deliktum közötti eltérést az elkövetési mód jelenti, az egyik kimerítésével lehet a másikra következtetni. A szexuális kényszerítésnél egy egyszerű fenyegetés valósul meg, míg a szexuális erőszak vonatkozásában már egy kvalifikált fenyegetésről, vagy erőszakról lehet szó.⁵ A minősített fenyegetésnek élet, testi épség ellen kell irányulni és közvetlennek kell lennie. A kényszerítés mértéke az arányosság követelményének megfelelően indukálja a súlyosabb büntetési tételt. Így tehát az egyszerű fenyegetés az alacsonyabb büntetési tételű

¹ KOMP BÁLINT: *Adalékok az egyes nemi erkölcs elleni bűncselekmények elméletéhez és bizonyításával kapcsolatos gyakorlati nehézségekhez*. Diskurzus 2004/1. (4) 15. p.

² SZOMORA ZSOLT: *A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (Btk. XIX. fejezet)*. Karsai Krisztina - Szomora Zsolt - Vida Mihály (szerk.): *Anyagi büntetőjog – Különös rész I.* Iurisperitus, Szeged, 2013. 129. p.

³ SZOMORA 2013, 135. p.

⁴ GILÁNYI ESZTER: *A szexuális kényszerítés tényállása az Isztambuli Egyezmény rendelkezésének fényében*. Miskolci Jogi Szemle 2015/2. (10) 121. p.

⁵ GÁL ISTVÁN: *A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények*. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): *Magyar büntetőjog. Különös rész*. Osiris, Budapest, 2014. 133–134. pp.

szexuális kényszerítést alapozza meg, míg a kvalifikált fenyegetés és az erőszak a súlyosabb büntetési tételű szexuális erőszakot.⁶

A szexuális erőszak második alapesete [Btk. 197. § (1) bekezdés b) pont] egy speciális passzív alanyi kört feltételez, így ezen bűncselekmény a védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személyek sérelmére elkövetett szexuális cselekmény megvalósítása esetén realizálódhat.⁷ A védekezésre képtelen személynek van akaratképződése, amely a szexuális cselekménnyel ellentétes és azt ki is tudja fejezni, azonban a cselekménnyel szembeni védekezésre már képtelen. Az akaratnyilvánításra képtelen személynek vagy nincs, vagy hibás a szexuális cselekménnyel szembeni akaratképződése. Az elkövető ezen állapotukat felhasználva követi el a cselekményt.⁸

A szexuális erőszak harmadik és egyben számunkra releváns alapesete a tizenkettő éves életüket be nem töltött személyek sérelmére elkövetett szexuális cselekmény. Ezen életkort el nem érő személyek a törvény által legszigorúbban védett passzív alanyi körbe tartoznak, melynek nemi fejlődésének védelme érdekében a jogalkotó fokozott szigorral lép fel.⁹ Míg a szexuális erőszak első alapesete és a szexuális kényszerítés vonatkozásában a jogalkotó a kényszerítés mértékétől függően kívánta súlyosabb büntetéssel szankcionálni az elkövetés jellegét, addig ez az arányosság a 12 éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális cselekmények vonatkozásában eltolódik, hiszen a kényszerítő elem hiánya ellenére az előzőeknél magasabb büntetési tétellel fenyeget.

1. Normatív szabályozási keretek értelmezéséhez szükséges alapfogalmak meghatározása

Mielőtt megkezdeném a gyermek sérelmére elkövetett szexuális cselekmények szabályozásának vizsgálatát, fontosnak tartom a dolgozat tárgyát képező szexuális bűncselekmény megvalósulása szempontjából releváns alapfogalmak meghatározását.

1. 1. Szexuális cselekmény

Az első fontos terminus a szexuális cselekmény, amelynek pontos meghatározása kiemelten fontos, mivel az általam vizsgált deliktum egyetlen elkövetési magatartásáról lévén szó. A szexuális cselekmény kifejtésével a fiatalkorú elkövető minden további objektív tényállási elem szükségessége nélkül elköveti a bűncselekményt. Éppen ezért kiemelt jelentősége van a terminológia pontos ismeretének, hiszen a büntetőjogi felelősséget nem csupán a közönség fogja megalapozni, hanem bizonyos súlyosan szemérem-sértő magatartások, melyeket az alábbiakban kívánok részletezni.

⁶ SZOMORA ZSOLT: *Az erőszakos nemi bűncselekmények kényszerítési eleméről*. Büntetőjogi kodifikáció 2008/2. (8) 27. p.

⁷ JACSÓ JUDIT: *XIX. fejezet – A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények*. In: Görgényi Iлона (szerk.): *Magyar Büntetőjog, Különös részi ismeretek*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2016. 45. p.

⁸ SZOMORA 2013, 137–138. pp.

⁹ NAGY ALEXANDRA: *Az erőszakos szexuális bűncselekmények szabályozása – Ma és holnap?* Szakdolgozat, Miskolc, 2015. 9. p.

A korábbi büntető jogalkotás által, a nemi bűncselekmények körében használt elavult fogalompár, vagyis a közösülés és fajtalanság elkövetési magatartások helyét az új Btk. modern definícióval váltotta fel.¹⁰ Ilyen definíció a szexuális cselekmény, amely mint átfogó fogalom a hatályos Btk. megalkotásával jelent meg először a jogrendszerben, azt megelőzően ilyen átfogó megnevezést nem használt a törvény.¹¹ A korábban használt fogalmak leváltására tehát annak idejét múlt jellege, a nemzetközi kifejezésekkel való harmónia és a közérthetőség követelményének való megfelelés miatt volt szükség.¹² A tizenkettedik életévét be nem töltött gyermekkel megvalósított nem erőszakos szexuális bűncselekmények elkövetési magatartása a szexuális cselekmény végzése vagy végeztetése lesz. A szexuális cselekmény jelenleg már egy átfogó kifejezés, a Btk. a 469. § 27. pontjának értelmező rendelkezésében a közösülést és a súlyosan szemérem-sértő magatartást sorolta ezen törvényi kategóriába, feltéve, hogy nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas vagy arra irányul. A súlyosan szemérem-sértő cselekmény hétköznapi fogalmát a bírói gyakorlat alakította ki¹³ a törvényi rendelkezés értelmezése útján, így azok a magatartások sorolhatók ide, amelyek a nemi szerv érintését valósítják meg, míg a közösülés az elkövető és a passzív alany nemi szerveinek érintkezését foglalja magban.¹⁴ A szexuális cselekmény eszerint már a nemi szerv megérintésével, továbbá a nemi szervek összeérintkezésével is realizálódik, nem szükséges ténylegesen a közösülés a bűncselekmény elkövetéséhez. Csupán érdekességként kiemelném, hogy mivel objektív kritérium a súlyosan szemérem-sértő jelleg, függetlenül az életkorra, így felmerül a probléma, hogy hiányzik a súlyosan szemérem-sértő jelleg egy olyan esetben, mikor egy ötven éves megcsókol egy tizenegy éves kiskorút.¹⁵ Megállja ugyanakkor a helyét és ezáltal megvalósul a szexuális cselekmény, amikor egy tizennégy éves kiskorú megérinti a tizenegy éves gyermek nemi szervét. Úgy gondolom, hogy itt egyértelműen ki is tűnik az általam vizsgált jogtárgyvédelmi értékellentmondás. A súlyosan szemérem-sértő jelleg, illetve a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmasság vagy arra való irányultság hiányában szexuális cselekmény nem állapítható meg, így szemérem-sértés törvényi tényállása lesz irányadó.¹⁶

A jogalkotó ezzel nem csupán megteremtette a lehetőséget a tényleges aktus nélküli büntetőjogi felelősségre vonásra, de a rég elavult kifejezések mellőzésével lehetővé tette, hogy a bűncselekményt azonos nemű személyek is elkövethessék.¹⁷

1. 2. Fiatalkorú, gyermek

Másik ilyen fontos fogalom, vagy akár fogalompár a gyermek és a fiatalkorú. A büntetőjogi terminológia a gyermekkor alatt főszabály szerint a tizennegyedik életévét

¹⁰ GYULAI DÁNIEL: *Az intimitás tiltott határai, avagy a szemérem-sértés elhatárolása a szexuális cselekmények fogalmától és a becsületsértés tényállásától*. In: Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Patrocinium, Budapest, 2019. 147. p.

¹¹ SZOMORA ZSOLT: *Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. fejezetéhez*. Magyar Jog 2013/11. 649. p.

¹² GILÁNYI 2015, 118. p.

¹³ GÁL 2014, 130. p.

¹⁴ SZOMORA 2013, 130. p.

¹⁵ BH 2017.108

¹⁶ GYULAI 2015, 147–148. pp.

¹⁷ JACSÓ 2016, 45. p.

be nem töltött személyeket érti. A fiatalkorú kifejezést a Btk. pedig a tizenkettedik életévét betöltött, de tizennyolcadik életévét be nem töltött személyekre használja.¹⁸ A tizenkettedik életévüket betöltött személyek büntetőjogi felelősségét egyébként csak bizonyos bűncselekmények elkövetésekor állapítja meg és akkor is csak akkor, ha a cselekményük következményeihez szükséges belátással rendelkeztek. Mindkét kategória a magyar jogszabályoknak megfelelően gyermekkorúnak minősül, azonban a Btk. különböző definíciók használatával igyekszik elkülöníteni a két személyi kategóriát. Mivel azonban főszabály szerint a Btk. a büntethetőségi korhatárt a tizennegyedik év betöltésében állapítja meg (lásd: gyermekkor fogalmánál), illetve a szexuális erőszak vonatkozásában is ez az irányadó elkövetői oldalról nézve, ennél fogva a dolgozatom során a korhatárt a gyermekkorú és a fiatalkorú definíciója között a tizennegyedik életév betöltésénél húzom meg. Ennek megfelelően a továbbiakban a gyermek megnevezést nem mint anyagi jogi fogalmat használom, hanem mint kriminológiai jellegű kifejezést, tekintettel arra, hogy a gyermekkor fogalom a büntetőjogban a 14 éven aluli személyeket jelöli és úgy, mint büntetőjogi felelősséget kizáró ok.

A gyermek szexuális kizsákmányolásának megakadályozását célzó számos nemzetközi jogi dokumentum került elfogadásra, amelyet a tagállamok körül Magyarország is ratifikált. A New York-i egyezmény a gyermekkor végét a 18. életév betöltésében határozta meg. Így tehát az egyezmény vonatkozásában a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy gyermek, kivéve, ha a rá vonatkozó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.¹⁹ Magyarország jogszabályai ettől eltérően nem rendelkeznek, tehát a nagykorúság betöltését 18. évben határozta meg a jogalkotó. Jelen jogszabályi rendelkezés tehát a tettesi kvalifikáció meg nem határozása miatt aggályossá válhat, hiszen a tizennegyedik életévét már betöltött kiskorú gyermekeket is büntetni rendelni igen magas büntetési tétellel, a szintén kiskorúnak minősülő, de őket fokozottan védett sértettel szemben. Így a jogalkotó a gyermek szexuális fejlődésének csak a tizenkét éven aluli sértettek vonatkozásában állít fel egy védelmet, míg a szintén kiskorú, tegyük fel beleegyezéssel elkövetett bűncselekmény elkövetőjét pedig súlyosabban rendelni büntetni, mint a Btk. 197.§ (1) bekezdéses erőszakkal vagy minősített fenyegetéssel elkövetett szexuális erőszak tettesét.

1. 3. Beleegyezés

Ahogy azt már korábban vázoltam, az általam vizsgált tényállás megvalósulási módja kényszermentes. A recens szakirodalmak éppen ezért konszenzuális szexuális bűncselekménynek nevezik a szexuális erőszak harmadik változatát.²⁰ A „konszenzuális” terminusz a passzív alany cselekménybe való beleegyezését feltételezi. Álláspontom szerint azonban e fogalmi meghatározás félrevezető, tekintettel arra, hogy kérdéses, vajon a 12. életévét be nem töltött passzív alany rendelkezik-e egyáltalán beleegyezési joggal. Éppen ezért, utolsó fogalmi meghatározásként fontosnak tartom magának a beleegyezés,

¹⁸ NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I.* Iurisperitus, Szeged, 2014. 256. p. (NAGY 2014a).

¹⁹ New Yorki Egyezmény a Gyermekek Jogairól.

²⁰ SINKU PÁL: A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények – Btk. XIX. fejezet. In: Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös rész.* HVG-ORAC, Budapest, 2019. 214. p.

illetve annak hiányának a körbejárását, hiszen ez kiemelt szereppel fog bírni a dolgozatom során. A beleegyezés fogalmára, annak hiányának meghatározásával is tudunk következtetni. A beleegyezés hiánya leginkább a szexuális kényszerítés tényállásának indokolásában jelenik meg,²¹ amely kimondja, hogy a szexuális kényszerítés „felölel minden olyan magatartást, amikor a sértett nem önként és szabadon adja a beleegyezését a szexuális cselekményhez, hanem valamilyen kényszer hatására.”²² A jogtudományi álláspont alapján a sértett beleegyezése pedig általában jogellenességet kizáró okként realizálódik²³, azonban erre a IV. 4. alatt térek ki részletesebben. Ennek megfelelően beleegyezésként definiálok minden olyan magatartást, amikor a passzív alany befolyástól mentes, szabad hozzájárulását adja a cselekményhez.

Beleegyezés hiányával folytatott szexuális cselekmény kényszeren alapuló, erőszakos jellegű bűncselekményként realizálódik. A szakirodalomban is megjelent az a nézet, hogy a passzív alany szóbeli ellenállása már a beleegyezés hiányát mutatja, akkor is, ha azt egyéb módon nem juttatja kifejezésre.²⁴ A nők elleni és családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról szóló Európa Tanács 2011-ben elfogadott egyezménye, más néven az Isztambuli Egyezmény²⁵ többek között rámutat arra is, hogy a beleegyezés nélküli jellegnek nem feltétele a testi ellenállás.²⁶ Így tehát az Isztambuli Egyezménynek való megfelelésre törekvéssel a jogalkotó implicit módon szexuális kényszerítésként minősít olyan szexuális cselekményt, amely a sértett önkéntes hozzájárulását nem foglalja magába.²⁷

A beleegyezés és annak hiányának megvizsgálását azért tartottam fontosnak, ugyanis a tizenkét éven aluliak sérelmére megvalósított nemi bűncselekmény körében minden olyan cselekményt is szankcionál a jogalkotó, amelybe a sértett önként és szabadon beleegyezett.

2. A tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermekek sérelmére elkövetett szexuális erőszak részletes elemzése

A jogalkotó a Btk. XIX. fejezetén belül kiemelt jelentőséget fordított a gyermek zavartalan szexuális fejlődését célzó tényállások megalkotására, amelyet az életkori sajátosságoknak megfelelően eltérő büntetési tételekkel kívánt szankcionálni. Ennek megfelelően a Btk. szabályozza a tizenkét év alatti sérelmére elkövetett szexuális erőszakot, a

²¹ GILÁNYI 2015, 121. p.

²² 2012. évi C. törvény indokolása a 196. §-hoz.

²³ NAGY 2014a, 233. p., FILÓ MIHÁLY – MARGITÁN ÉVA – VASKUTI ANDRÁS: A bűncselekmény. In: Filó Mihály (szerk.): Büntetőjog. Általános rész. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2015. 60. p., GILÁNYI 2015, 133. p.

²⁴ NAGY ALEXANDRA: *A beleegyezés nélküli szexuális cselekmények szankcionálása a büntetőjogban*. Miskolci Jogi Szemle 2017/2. (64) 65. p. (NAGY 2017a).

²⁵ Az Isztambuli Egyezményt Magyarország a mai napig nem ratifikálta, azonban a benne foglaltakat irányadónak tekintem, hiszen számos úttörő eszmét fogalmaz meg, továbbá én különösen fontosnak tartom az abban meghatározott definíciókat, melyre a hazai jogalkotás is figyelemmel van.

²⁶ NAGY 2017a, 65. p.

²⁷ NAGY ALEXANDRA: *A tizenkettedik életévüket be nem töltött személyek szexuális cselekményekkel szembeni büntetőjogi védelme*. Miskolci Jogi Szemle 2017/2. (12) 68. p.

szexuális visszaélést, a tizenéves aluli sérelmére megvalósított szeméremérintést és a gyermekpornográfia bűncselekményi tényállását.²⁸

Mint ahogyan korábban említettem, a tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermekek sérelmére elkövetett szexuális cselekményeket a jogalkotó a szexuális erőszak tényállásán belül szabályozza.²⁹ A gyermek sérelmére elkövetett szexuális erőszak megértéséhez először két tényezőt szükséges megvizsgálni. Egyfelől mi a cselekmény minimuma, vagyis melyek azok a magatartási fordulatok, amelyeket már szexuális erőszakként kell értékelni, amelyekkel már belép az elkövető a tényállás keretei közé és mi a cselekmény maximuma, amely már eltérő minősítést eredményez.³⁰

A szabályozási minimumot az elkövetési magatartással lehet meghatározni, hiszen minden további feltétel nélkül, már a szexuális cselekmény végzésével vagy befejezésével megvalósul a törvényi tényállás. A törvény kényszerítési elemet úgy, mint a szexuális erőszak vagy szexuális kényszerítés vonatkozásában nem tartalmaz, viszont a tényállás implicit magába foglalja az egyszerű fenyegetéssel megvalósuló szexuális cselekményt is, a kvázi beleegyezésen alapulón túl.³¹ A bűncselekmény elkövetéséhez tehát nem kritérium a fenyegetés kifejtése, azonban az egyszerű fenyegetéssel történő elkövetés is ezen törvényi tényállást fogja megalapozni. Ennélfogva a gyermek beleegyezésével is megvalósulhat³² a nemi bűncselekmény, sőt akár a passzív alany kezdeményezésére is.

A dolgozatomban fókuszába a tizenkét éves aluli gyermek sérelmére elkövetett kényszermentes szexuális cselekményeket kívánom helyezni, hiszen a már egyszerű fenyegetéssel megvalósuló cselekmények szabályozását indokoltnak találom, annak erőszakos jellege miatt, elkövetői életkortól függetlenül. Az elkövetési magatartások közül is kifejezetten a „végez” fordulatra helyezem a hangsúlyt, hiszen elsősorban arról lesz szó, amikor egy ún. „gyerekszerelem”³³ keretében történik meg a szexuális cselekmény.

Fontos megemlíteni, hogy a tényállási fordulatnak van büntetendő előkészülete, így a büntetőjogi felelősséget még inkább kiterjeszti a Btk. által, hogy a 197. § vonatkozásában egy generálisan büntetendő előkészületi magatartást fogalmaz meg.³⁴ A szexuális erőszak harmadik alapesetének maximuma az erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel megvalósuló szexuális erőszak, amely már minősített esetet fog megalapozni.³⁵

Korábban eltérő ítélkezési gyakorlat alakult ki a 197. § (4) bekezdése kapcsán. A hatályos szabályozást megelőzően a jogalkotó a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló személy sérelmére, illetve az azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva elkövetett szexuális cselekményeket a 197. § (1) bekezdésére visszautalva emelte be a tizenkét éves aluli passzív alany minősített eseteként. Mindez feltételezte, hogy kvalifikált fe-

²⁸ SZOMORA 2013, 142. p.

²⁹ SINKU 2019, 213. p.

³⁰ GILÁNYI 2015, 121. p.

³¹ SZOMORA ZSOLT: *A nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmények (Btk. XIX. fejezet)*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 409. p.

³² JACSÓ 2016, 45. p.

³³ SZOMORA ZSOLT: *A nemi bűncselekmények alapkérdései*. Rejtjel, Budapest, 2009. 219. p.

³⁴ GÁL 2014, 135. p.

³⁵ SZOMORA 2019, 410. p.

nyegetéssel vagy erőszakkal kell, hogy megvalósuljon a cselekmény, hogy minősített esetként tudjuk értékelni.³⁶

A törvényi tényállás szándékosan valósítható meg, amely magában foglalja az eshetőleges szándékot is, tehát az elkövető tudatának a passzív alany életkorára ki kell terjednie. Tévedése a szexuális visszaélésért való felelősséget alapozhatja meg, amelynél viszont már feltétel, hogy az elkövető 18. életévét betöltötte.³⁷

3. A szexuális visszaélés és a szexuális erőszak harmadik alapesetének elhatárolási kérdései

A teleologikus értelmezés alapján kívánom összevetni a gyermek sérelmére elkövethető szexuális bűncselekmények két fő törvényi tényállását, rámutatva arra, hogy bár a szabályozásuk nagyon hasonló, mégis az elkövetői kör eltérő meghatározása hatalmas különbségeket eredményez.

A szexuális visszaélés törvényi tényállásának megismerése összetettebb elemzést igényel, hiszen öt különböző alakzata is van. Az első két alakzat, tehát a szexuális visszaélés büntette és a rábírással elkövetett szexuális visszaélés egy eredményesen megvalósuló szexuális cselekményt feltételez.³⁸ Ahogy már a gyermek sérelmére elkövetett kényszermentes szexuális jellegű tényállásnál említettem, kifejezetten a „végez” fordulat lesz számunkra a releváns, tehát amikor egy az elkövető maga valósítja meg a szexuális cselekményt.

A harmadik és negyedik elkövetési fordulatot több okból nem emelném be a vizsgálat keretei közé. Az egyik, hogy ezekben az esetekben nem valósul meg szexuális cselekmény, hiszen a rábírás eredménytelen volt.³⁹ A másik, hogy ez a sui generis előkészületi bűncselekmény a tizenkét éven aluli sérelmére is megvalósulhat. Ami talán itt említésre méltó, hogy a törvény itt is egy speciális elkövetői csoportot határozott meg, amely feltételként szabja, hogy a bűncselekmény elkövetője ezáltal csak a tizennyolcadik életévét betöltött személy lehet.⁴⁰

A hatalmi helyzettel való visszaéléssel elkövetett fordulat pedig azon elkövetői kör kívánja szankcionálni, mely a tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszaknál is szankcionálva van, annak minősített eseteként.

Összevetve a tizenkét éven aluli sérelmére megvalósított nem erőszakos szexuális bűncselekményt és a szexuális visszaélés elkövető által megvalósított fordulatát, elmondható, hogy a bűncselekmények passzív alanya mindkét esetben gyermekkorú személy lesz. Utóbbi esetben a törvény szövege úgy határoz, hogy az tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követhető el. Alsó korhatárt a Btk. nem szab, azonban a kétszeres értékelés tilalma miatt a jogszabály implicite a tizenkettedik életévét betöltését szabja meg minimumnak.⁴¹

³⁶ BALOGH ÁGNES: *Az életkor jelentősége a szexuális erőszak tényállásánál*. Magyar Jog 2017/5. (64). 281–284. pp.

³⁷ SZOMORA 2013, 143. p.

³⁸ SZOMORA 2013, 144–145.p

³⁹ SINKU 2019, 219. p.

⁴⁰ SZOMORA 2013, 146. p.

⁴¹ JACSÓ 2016, 49. p., GÁL 2014, 134. p.

A szexuális visszaélés deliktum elkövetési magatartása a már említett szexuális cselekmény lesz.⁴² Elkövetési mód hiánya miatt a cselekmény minimuma és egyben maximuma is a beleegyezéssel megvalósuló szexuális cselekmény lesz, hiszen az egyszerű fenyegetéssel megvalósuló változat már szexuális kényszerítésként értékelhető. Erőszak vagy kvalifikált fenyegetés alkalmazása esetén pedig szexuális erőszak tényállása valósul meg.⁴³

Összefoglalva tehát egyértelműen látszik, hogy mind a passzív alanyok köre, mind az elkövetési magatartás, az eltérő minősítést eredményező erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel megvalósuló magatartás, mind a beleegyezés ellenére történő elkövetési magatartás megvalósításának lehetősége közel azonos szabályozást eredményeznek.

Mindezek alapján elmondható, hogy a tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett fenyegetés nélküli szexuális cselekmények és a szexuális visszaélés közel azonos törvényi tényállások, a szexuális visszaélés első fordulata pedig az elkövetői kör specializációján kívül teljesen megegyezik a fenyegetés nélküli, kvázi beleegyezéssel megvalósuló, 12. életévüket be nem töltött gyermekek sérelmére elkövetett szexuális erőszakkal.

Az elkövetési magatartások azonossága ellenére tehát eltérő a jogpolitikai, kriminálpolitikai megítélés. Mindezek alapján arra az álláspontra jutottam, hogy a tizenkét életévét be nem töltött gyermekkel megvalósított szexuális deliktum vonatkozásában is indokolt lenne a tettesi életkor normatív meghatározása.

4. Beleegyezési jog mértéke

A gyermekeknek fokozott büntetőjogi védelmet biztosít a törvény, elsősorban a korlátozottabb beleegyezési joguk okán. A tizennegyedik életévüket betöltött személyek tekintetében teljes önrendelkezési jogról beszélhetünk, így az ő vonatkozásukban kizárólag beleegyezésük hiányában valósulhat meg nemi bűncselekmény. A jogalkotó a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú vonatkozásában egy relatív beleegyezési jogot határoz meg, tehát bizonyos személyek vonatkozásában rendelkeznek a szexuális cselekmény végzésére való beleegyezéssel, míg más elkövetők tekintetében ezen beleegyezésüket figyelmen kívül kell hagyni. A tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermek ezen rendelkezési joga kizárt.⁴⁴ A velük folytatott bármilyen szexuális cselekmény büntetendő.

III. A gyermekek szexuális védelmének szabályozási előzményei

A gyermek nemi fejlődésének egyre fokozottabb védelme érdekében a jogalkotás számos változtatást eszközölt a korábbi szabályozások során, így fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy milyen történeti előzmények vezettek a mai magyar büntetőjogi szabályozás kialakulásához.

⁴² SINKU 2019, 218. p.

⁴³ SZOMORA 2013, 145. p.

⁴⁴ SZOMORA 2013, 142–144. pp.

A szexuális bűncselekmények szabályozási rendszerének kialakulása hosszú időt ölel fel. A Csemegi-kódex volt az első, amely átfogó jelleggel szabályozta a nemi deliktumokat. Külön fejezetet szentelt a szemérem elleni bűntetteknek és vétségeknek. Ugyan az erőszakos közöszülés és a szemérem elleni erőszak passzív alanya a törvényi tényállás szerint az elkövetővel házasságban nem élő nő lehetett csak, de már megjelenik szűk körben a kiskorú gyermekek törvényi védelme. Így a megfertőztetés tényállásának keretében a tizennegyedik életévét be nem töltött tisztességes leánygyermek sértettel büntetni rendelte a jogalkotó a tizennolcadik életévét betöltött személyt annak közöszülést megvalósító magatartása okán. A jogalkotó a sértetti kör meghatározását megszorító módon tette, hiszen tényállás nem terjedt ki a korábbi szokásjogban már kialakult kiskorú fiúk védelmére, így a törvényi szabályozás egyértelműen egyfajta visszafejlődést jelentett a társadalom által már elfogadott korábbi normákhoz képest.⁴⁵

A Csemegi-kódex ugyan nem szabályozta, de egy 1881-ben hozott Kúriai döntés alapján, az ítélkezési gyakorlat általánosan elfogadott tényállási elemként kezelte, hogy a korábban említett erőszakos közöszülés - mely a normatív szabályozás szerint csak házasságban élő nő ellen követhető el – passzív alanya tizenkettedik életévét be nem töltött személy is lehet.⁴⁶ A Kúria indoka az volt, hogy a tizenkét éven aluli gyermekeket akarát nyilvánítására képtelenek, így ahelyett, hogy egyénileg vizsgálta volna meg minden esetben ezen képesség hiányának fennállását a bíróság, a törvényi tényállás személyi hatályát kiterjesztette a tizenkettedik életévét be nem töltött sértett kislánnyal akár beleegyezéssel, akár beleegyezés nélkül folytatott közöszülés elkövetőjére. Ezen elkövetési magatartás megvalósítójának felelősségét a bírói gyakorlat súlyosbította, amely a nullum crimen sine lege scripta elvével ellentétes.⁴⁷

Az újabb büntető törvénykönyv megalkotására 1961-ben került sor. Az erőszakos közöszülés körében jelentkező, törvénnyel ellentétes joggyakorlatot akként oldotta fel a jogalkotó, hogy a tizenkettedik életévét be nem töltött kiskorú gyermeket egy értelmező rendelkezéssel védekezésre képtelennek nyilvánította. Mivel a kiskorú gyermek sérelmére elkövetett cselekmény nem volt önálló alaptényállási elem, így ezáltal a sérelmükre megvalósított magatartás már beillett a szexuális erőszak keretébe, annak hatálya így törvényi szinten is kiterjedt rájuk.⁴⁸ A megfertőztetés tényállását újraalkották, a tényállás elnevezését a megrontás fogalmára cserélték. A tisztességes jelző eltörlése mellett a tizennegyedik életévét be nem töltött fiúgyermekre is kiterjesztették a rendelkezést, továbbá a közöszülés mellett a fajtalanosság is megjelenik mint elkövetési magatartás. Büntetni rendelte, függetlenül attól, hogy a sértett beleegyezett-e az elkövetői cselekmény megvalósításába. Itt tehát a beleegyezési jogot a tizennegyedik életévüket be nem

⁴⁵ SZOMORA 2009, 46–47. pp.

⁴⁶ NAGY ALEXANDRA: *Az erőszakos nemi deliktumok története és alkotmányjogi elvei*. Pro Publico Bono Magyar Közigazgatás 2019/1. 52–53. pp.

⁴⁷ SZOMORA ZSOLT: *A tizenkét éven aluli sérelmére elkövetett szexuális erőszak újabb minősítési kérdései, avagy a bírói gyakorlat menthetetlennek látszó vergődése a kétszeres értékelés és más alapelvek hálójában*. In: Gál Andor – Karsai Krisztina (szerk.): *Ad valorem. Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára*. Iurisperitus, Szeged, 2016. 356–357. pp.

⁴⁸ SZOMORA 2009, 156. p.

töltött gyermekek vonatkozásában kizárta. A tettesi kvalifikációt az új szabályozás elhagyta, így e deliktum elkövetője bárki lehetett.⁴⁹

A korábban hatályos, 1978. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Btk.) értelmező rendelkezése szerint a tizenkettedik életévét be nem töltött gyermek védekezésre képtelennek minősült továbbra is. Ennek az értelmezésnek több problémája is volt, hiszen azon túl, hogy a védekezésre képtelen személy beleegyezése a büntethetőséget kizárja a nemi bűncselekmények vonatkozásában, ellenben a tizenkettedik életévét be nem töltött sértett beleegyezése esetén is megvalósul a bűncselekmény. Másik probléma pedig az volt, hogy a sértett életkorát az értelmező rendelkezés adta megítélés miatt kétszeresen kellett értékelni, ugyanis amennyiben egy ilyen életkorú sértettel megvalósított szexuális cselekmény, azt a jogi konstrukciót eredményezte, hogy egyrészt a megrontás tényállása helyett a szexuális erőszak megállapítása volt helyes, azonban szintén az életkor miatt a minősített esetet kellett megállapítani.⁵⁰ A 2005. évi XCI. törvény szerint amennyiben a tizenkettedik életévét be nem töltött gyermek sérelmére erőszak vagy minősített fenyegetés nélkül, tehát annak beleegyezésével követik el a bűncselekményt, az a szexuális erőszak alapesete szerint minősült. Jelenleg a Btk. külön, harmadik alapesetként szabályozza, melynek büntetési tétele magasabb.⁵¹

IV. A tettesi kvalifikáció meghatározásának indokai

A következő fejezetben azt vizsgálom, hogy a szexuális visszaélés vonatkozásában miért alakult ki egy speciális elkövetői csoport, mi volt az indoka, hogy életkor betöltéséhez kötötte a jogalkotó a büntethetőséget. Így amennyiben az elkövetőnek, annak életkorából adódó speciális jellemzői okán volt szükség a feltétel felállítására, talán érdemes lenne ezt az indokot a tizenkét éven aluli sértett vonatkozásában is beemlíteni.

1. Konszenzuális szexuális cselekmények szabályozási előzményei és indokai a szexuális visszaélés relációjában

A továbbiakban tehát felmerül a kérdés, hogy a jogalkotó a szexuális visszaélés büntetőének körében milyen indokkal szabta meg feltételként a 18. életév betöltését a tettesek vonatkozásában. Ahogyan azt korábban említettem, a hatályos törvényi tényállás szűkebb dogmatikai megfelelője a Csemegi-kódexben a megfertőztetés esete volt. A számkra releváns tettesi életkori szabályozás miniszteri indokaként csak az alábbi került megjelölésre: „*de a javaslat az életből merített azon tényből indul ki, hogy fiatal tapasztalatlan lányok a csábítás minden mesterségébe gyakorlott kéjencek által körülvetvén,*

⁴⁹ MERÉNYI KÁLMÁN: *A nemi erkölcs elleni bűncselekmények pönalizálásának fejlődése a felszabadulástól a hatályos rendelkezésekig.* Jogtudományi Közlöny 1986/1. 20–21. p.

⁵⁰ HOLLÁN MIKLÓS: *A tizenkét éven aluli gyermek nemi fejlődésének büntetőjogi védelme. Egy törvényhozás margójára.* Collega 1998/3. 17–18. pp.

⁵¹ NAGY 2009, 54. p.

nem képesek az ellenük kivett csel hálóján átlátni”.⁵² Ebből kifolyólag a tizennegyedik életévüket be nem töltött lányok befolyásolhatók voltak a kor nézetei szerint, teljes ítélőképességgel nem rendelkeztek, viszont a szabályozás a 18. életévüket be nem töltött fiúkat sem tartotta alkalmasak arra, hogy a sértettek ilyenfajta jóhiszeműségét ki tudják használni. Az 1961-es Btk. a megrontás keretében már nem állított életkori kvalifikációs feltételt az elkövetők tekintetében.⁵³ A régi Btk. azonban visszaemelte a 18. életévet mint büntethetőségi feltételt, amennyiben az fajtalanság valósul meg, vagy a passzív alanyt közöszülésre rábírní törekszik. Mindez azonban azt indukálta, hogy a tizennegyedik éven aluli sértettel való közöszülés bűncselekményét bárki elkövethette.⁵⁴

Az 1961-es Btk. hatálybalépésétől egészen a régi Btk. megalkotásáig a jogalkotó a tizenkét éven aluli mint védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett erőszakos közöszülést, valamint a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú sérelmére elkövetett közöszülés útján való megrontás tényállását a büntetési tétel kivételével azonosan szabályozta, tehát bárki által elkövethető bűncselekmények voltak.

A régi és a hatályos Btk. is visszaállította az elkövetői életkort a szexuális visszaélés elkövetőjének meghatározásánál. Mi volt ennek az oka? A régi Btk. megalkotása során felmerült az elkövetői kör szűkítése, hiszen a gyakorlat azt mutatta, hogy bizonyos esetben pár év korkülönbség van csupán a nemi cselekményeket végző alanyok között, így feltételezhető volt, hogy maga az elkövető is tapasztalatlan még, akárcsak a sértett.⁵⁵ Felmerült egy olyan javaslat, amely feltételként szabta meg, hogy „korával vagy élettapasztalatán alapuló előnnyel visszaélve” kövesse el a tettes a bűncselekményt, azonban ez bizonyítási nehézségeket vetett volna fel, így ahhoz, hogy a hatóságnak ne kelljen bizonyítási kísérletet lefolytatnia, mérlegelnie, indokoltá vált inkább egy életkor meghatározása, amely objektív kritériumként szolgált. Ez a korhatár a nagykorúság, tehát a tizennyolcadik életév betöltése lett.⁵⁶

Jól látható tehát, hogy a szabályozás indoka mindösszességében abban rejlik, hogy a sértett egy felnőtt korú partnerrel szemben megfelelésre törekszik, így irányítani engedi magát. Míg a pár év korkülönbség nem tartja indokoltnak a megfelelési kényszert, mindketten közel azonos szinten állnak, bizonytalanabbak, valamint a cselekmény megtörténte kevésbé okoz negatív élményt. Szomora akként véli, hogy a személyiségfejlődés sérelmének hiánya miatt indokolt a büntetlenség, hiszen a jogi tárgy nem attól függetlenül sérül, hogy mi volt az elkövetési magatartás, hanem hogy milyen tapasztalati különbségek mutatkoznak meg és ez milyen hatással van a sértettre.⁵⁷

A büntetési tétel megemlése a gyermek fokozott védelme miatt volt indokolt, azonban a tizenkettedik életévét be nem töltött kiskorúval folytatott, kényszertől mentes nemi cselekmény megvalósulása szigorúbban lett szabályozva ezáltal, mint a tizenket-

⁵² 1878. évi V. törvény: A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és a vétségekről (Csemegi-kódex).

⁵³ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről.

⁵⁴ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

⁵⁵ SZOMORA 2009, 219–220. pp.

⁵⁶ LÁSZLÓ JENŐ (szerk.): *Az 1978. évi IV. törvény előkészítése*. VIII. k. IM, Budapest, 1989. 283. p., 290. p.; 291. p.

⁵⁷ SZOMORA 2009, 219–220. pp.

tedik életkort már betöltött személlyel minősített fenyegetéssel vagy kényszerítéssel megvalósuló szexuális cselekmény.⁵⁸

Felmerült tehát bennem a kérdés, hogy normatív módon hogyan lehetne a fiatalokú elkövetők védelmét jobban biztosítani, illetve jelenleg milyen eszközök állnak rendelkezésre a védelmük érdekében.

2. A gyerekek szexuális fejlődése

A gyermekek szexuális önrendelkezésének a megkérdőjelezése abból az idealista elképzelésből ered, amely szerint a gyermeket aszexuális lénynek kell tekinteni. A társadalmi zárkózottság által gondosan kimunkált tökéletes és angyalian jó gyermek képét később számos kutató cáfolta. Így a már több, mint 40 évvel ezelőtti empirikus kutatásban is kimutatható volt, hogy egy 14 éves gyermek is rendelkezhetett szexuális tapasztalattal.⁵⁹

Már idejekorán megkérdőjeleződni látszott a gyermekek aszexualitása, így többek között Freud is a szexuális késztetések fennállásával igyekezett igazolni az ösztönök jelentőségét a fejlődésben. Elmondható, hogy gyermekkorban megkezdődik a saját és az ellenkező nem iránti kíváncsiság, amely leginkább serdülőkorban tetőzik be és éri el végső formáját, vagyis az ellentétes partnerrel létesített kapcsolatból fakadó örömszerzést. Így a szexuális fejlődés ebben a szakaszban megáll.⁶⁰ Megállapítható tehát, hogy nem a pubertás kor a gyermek szexualitásának a kezdő időpontja, hiszen a gyermek szexuális fejlődése a születése pillanatától folyamatos. Mivel igazolható, hogy a gyermekek a saját testük iránt is nagyon korán elkezdnek érdeklődni, így ma már a szexuális tudomány a gyermek egyéni jogának tekinti a szexuális megnyilvánulásait, hiszen ez a szexuális megismerés része.⁶¹

A szexualitás eltérése a nemi fejlődési folyamat miatt az életkori különbözőségeken mutatkozik meg. A szexualitás számos formája közötti differencia alapját a motiváció jellege adja. A gyermek motivációja leginkább a kísérletezésben rejlik, míg felnőtt korban a szexuális kielégülés vágya van jelen. A probléma abból adódhat, hogy az eltérő motiváció felismerése a gyermek részéről negatívan hathat, bizonytalanságot, sőt akár félelmet is eredményezhet. A gyermek egy felnőttel függelmi viszonyban áll, nem csupán a törődés iránti igény, de az élet egyéb területén való kiszolgáltatottság is jellemzi a kapcsolatukat. A függőségi helyzet eredményeként a gyermek nem feltétlen tud nemet mondani egy felnőttel szemben, így a gyermek önrendelkezési jogát ebben az esetben ténylegesen célszerű is korlátozni.⁶²

Egyértelműen látszik azonban, hogy a közel azonos korú gyermekek hasonló szexuális folyamatokon mennek keresztül, motivációjuk pedig közelíthet egymáshoz, jelentősen jobban, mint a felnőtt-gyermek relációban. Így téves lenne azt feltételezni, hogy a korai szexuális jellegű tevékenység zavaró vagy káros hatással lenne a gyermek nemi

⁵⁸ SZOMORA 2013, 654. p.

⁵⁹ SZOMORA 2009, 191. p.

⁶⁰ https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_pszichologia_es_szemelyisegfejlesztes_i/tananyag/JEGYZET-12-2.2_A_pszichologiai_fejlodes.html

⁶¹ SZOMORA 2009, 192. p.

⁶² SZOMORA 2009, 194. p.

fejlődésére, főleg olyan esetben, amikor a partner cselekményének háttérében hasonló ok rejlik.

A gyermekek nem szükségszerűen élnek át a szexuális jelleget öltő magatartások által traumát, illetve az a pszichoszexuális fejlődésükre sincs feltétlen negatív hatással. Volt olyan kutatás is, amelyben kifejezetten egyes gyermekeknél fokozott nemi érdeklődést állapítottak meg és volt olyan, akinél pedig életkortól idegen proaktív szexuális viselkedés volt jelen.⁶³

A szexuális fejlődés külső, szexuális izgalmat kiváltó hatások nélkül, tapasztalatok nélkül nem elképzelhető. A jogtudomány a „zavartalan” kifejezés használatával nem magát, a korai szexuális folyamat megvalósulásának megakadályozását, hanem a zavarónak ítélt külső tényezőtől való szexuális fejlődést kívánja elősegíteni. Itt azonban probléma, hogy a jogalkotó mit tekint zavaró tényezőnek.⁶⁴

Absztrakt veszélyeztetési bűncselekmény⁶⁵ lévén a tényleges veszélyhelyzet kialakulását, mint eredményt nem követeli meg a jogalkotó, így annak ellenkezőjét se vizsgálja.⁶⁶ Azonban egy gyermek is tudatában van azonban annak, hogy a cselekmény jó-e neki, furcsa vagy esetleg nem szeretné azt, így azzal szemben ellentétes akarata alakulhat ki, amit kifejezésre juttat. Szexuális önrendelkezési képessége tehát a gyermeknek is van ilyen szempontból. Ennek megfelelően egy teljesen önkéntes cselekmény nem hordozhatna magában önrendelkezésre veszélyeztető hatást, csupán a már korábban említett felnőttel szemben fennálló helyzetben, ahol akarata meghajlítható.⁶⁷

A jogalkotó mérlegelés nélkül, a jogtárgysértés bizonytalansága ellenére pönalizálja azt a nemi cselekményt anélkül, hogy figyelembe venné a fiatalkorú elkövető szexuális fejlődésének hasonló alakulását. A gyermekek nyitottak és kíváncsiak, semmiképpen sem aszexuális lények. Téves lenne azt feltételezni, hogy a másodlagos nemi jellegek fejlettsége nélkül az aszexualitás jellemezné őket. Különösen azért is hibás ez a gondolat, hiszen a szexuális cselekmény fogalma nem kizárólag a közösülést foglalja magában.

3. Hatályos büntetékiszabás

3. 1. Prevenációs célok

A mindenkori büntetőjogi szabályozásnak alkalmasnak kell lennie a generális és speciális prevenció elérésére, vagyis a társadalom tagjainak visszatartására a bűncselekmény elkövetésétől és az egyén visszatartására az újabb jogellenes cselekmény megvalósításától.⁶⁸ Jelen esetben az elkövető kiskorú, az ő vonatkozásában generális prevencióról nehezen lehet beszélni, hiszen véleményem szerint ilyen korban nem feltétle-

⁶³ SZABÓ JUDIT: *A tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszak egy aktakutatás eredményi tükrében*. Kriminológiai Közlemények 2019. 58–59. pp.

⁶⁴ SZOMORA 2009, 197. p.

⁶⁵ NAGY 2014a, 166. p.

⁶⁶ SZOMORA 2009, 202–203. pp.

⁶⁷ SZOMORA 2009, 198–199. pp.

⁶⁸ NAGY 2014a, 36. p.

nül tudják a gyerekek, milyen cselekmények léteznek a tipikus tettesi magatartásokon kívül (mint a lopás, testi sértés, emberölés stb.), így a törvényi szabályozás visszatartó ereje az abban való ismeret hiánya miatt elhanyagolható. Az iskolákban lehetnek felvilágosító órák, azonban az más jelleget ölt, nem beszélnek a gyermekeknek arról, hogy mi az, ami büntetendő. Speciális prevenció ugyan megállja a helyét, hiszen a gyerek megtanulja, hogy milyen súlyos, amit tesz, viszont olyan áron, ami lehet, hogy hatással lesz a jövőbeli szexuális életére, ezáltal ugyanis úgy érezheti rosszat tett, ettől rossz ember ő maga is.

3. 2. Büntetési tételkeret

A szexuális erőszak tényállásának büntetési tétele öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés. Ennek megfelelően a fiatalkorúak büntetési tétele minimum egy hónap, maximum 5 év. Ugyanebbe a kategóriába esik a szexuális visszaélés esete is, függetlenül attól, hogy az kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel van szankcionálva. A bíróság azonban figyelembe veszi a bűncselekmény jellegét, a védendő jogi tárgyat, így a szexuális erőszak súlyosabb minősítést eredményezhet.⁶⁹ Fontos megemlíteni, hogy a szexuális visszaélés megalkotásával a jogalkotó már a kiskorú gyermekek védelme érdekében a súlyosabb büntetési tétellel egy elretentőbb hatást teremt, azonban a tizenkettedik életévüket be nem töltött passzív alanyok áttemelésével a szexuális erőszak tényállásába, a jogalkotó nem csupán megemeli a büntetési tételt, de elhagyja az elkövetői specializációt.

Fontos azonban kiemelni, hogy a fiatalkorú által a tizenkét éven aluli sérelmére megvalósított, kényszermentes szexuális cselekmény és a fiatalkorú által megvalósított szexuális visszaélés relációjában nem az a probléma, hogy magas büntetés állhat szemben egy valamivel nagyobb büntetéssel, hanem hogy lényegében az elkövetői specifikáció meghatározása miatt a büntetés hiánya áll szemben egy nagy büntetéssel.

A fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazható büntetések közül a szabadságvesztés-büntetés a legsúlyosabb büntetési nem.⁷⁰ A bűncselekmény tárgyi súlya miatt pedig nem a javítóintézeti nevelés, mint intézkedés lehetősége kerül előtérbe, hiszen a hatályos büntetőtörvény 110.§ (1) bek. a) pontjában kimondja, hogy „A szabadságvesztés végrehajtási fokozata fiatalkorúak börtöne, ha a) a fiatalkorút büntett miatt kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélik”.

A jelenlegi szabályozás normatív szinten nem biztosít enyhébb megítélést. A jogalkalmazás során enyhítő körülményként figyelembe vehető a fiatalkorú elkövető életkora,⁷¹ azonban ez bírói mérlegelésen alapul.

3. 3. Foglalkozástól eltiltás

2017. december elsejétől módosult a Btk. és egy olyan törvény⁷² került elfogadásra, mely a gyermekek fokozottabb védelmének biztosítása érdekében a foglalkozástól eltiltás büntetésének esetköreit egy új, speciális rendelkezéssel egészítette ki.

⁶⁹ 56. BKv a büntetés kiszabás során értékelhető tényezőkről.

⁷⁰ NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Általános rész II.* Jurisperitus, Szeged, 2014. 291–293. pp.

⁷¹ 56. BKv a büntetés kiszabás során értékelhető tényezőkről.

Az új rendelkezés szerint a Btk. XIX. fejezetében foglalt nemi bűncselekményeket megvalósító személy el kell tiltani a 18. életévét be nem töltött személyekkel valló bármely olyan foglalkozás gyakorlásától, vagy egyéb tevékenységtől, amelynek keretében ilyen személyek nevelését vagy ehhez hasonló kezelését végeznék, vagy velük hatalmi-befolyási viszonyban állna, feltéve a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekményt 18. életévét be nem töltött személy sérelmére valósította meg. A törvény nem tesz kivételt, az eltiltás pedig végleges hatályú.

A törvénymódosításra a 2011/93/EU irányelv 10. cikkének elvárásaira tekintettel került sor.⁷³ A törvény célja a „gyermek fokozott büntetőjogi védelme”⁷⁴, azonban úgy gondolom, hogy a törvénymódosítás szükségszerűen a gyermekek védelmének a csökkenését is indukálja tekintettel arra, hogy a 12. életévüket be nem töltött személyek sérelmére megvalósított nem erőszakos bűncselekmények elkövetője 18. életévét be nem töltött személy, tehát egy gyermek is lehet. Ez tehát úgy gondolom, hogy teljes mértékben ellentmond a törvény céljának, sőt a fiatalok elkövetők lehetséges jövőbeni lehetőségeit a jogalkotó normatív szankciókkal korlátozza.

A törvény módosításakor egyáltalán nem voltak tekintettel az életkoron alapuló kvalifikáció hiányára, illetve a beleegyezésszerű magatartások pönalizációjára, amely megteremtette azt a lehetőséget, hogy egy fiatalok által teljesen jogszerűnek hitt cselekményt is ilyen súlyos büntetéssel rendelünk büntetni a szabadságvesztés büntetésén túl. A jogszabály tehát nem teljesen a céljának megfelelően tud működni, részbeni diszfunkcionalitása a gyermekek sérelmét eredményezi.

4. Beleegyezés jogi megítélése

Ahogy már korábban említettem, a szexuális cselekmény passzív alanyának nem kell fizikai ellenállást kifejtene, hogy az elkövető cselekményének jogellenességét meg lehessen állapítani a kényszer fennállása körében, hiszen már elegendő pusztán a verbális kifejezése a beleegyezés hiányának is.⁷⁵ Adott a kérdés, hogy a beleegyezés ellenben hogyan valósulhat meg, mi a sértett beleegyezésének általános jogi megítélése és ehhez képest a gyermeké.

A beleegyezés bizonyos esetekben rendelkezési jogot juttat érvényre a cselekmény által érintett jogtárgy felett. A beleegyezés megvalósulhat annak kifejezésével, hallgatóságosan, illetve ráutalóan is, azonban ennek a kívül világban meg kell jelennie.⁷⁶ A jogintézmény sem a Btk. általános, sem a különös részében nem jelenik meg, azonban jogellenességet kizáró okként értékelendő. Márpedig ilyen körülmény fennállása esetén nem valósul meg bűncselekmény az általános szabályok szerint. A 12. életévüket be nem töltött személyekkel megvalósított szexuális cselekmények relációjában azonban ez a

⁷² 2017. évi CXLIX. törvény indokolása.

⁷³ JUHÁSZ ZSUZSANNA: *A büntetések (Btk. VII. fejezet)*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 146. p.

⁷⁴ 2017. évi CXLIX. törvény indokolása.

⁷⁵ NAGY 2017a, 68. p.

⁷⁶ NAGY 2014a, 233. p.

jogellenességet kizáró ok ugyebár törvényi előírás alapján nem érvényesül, ahogyan az korábban a beleegyezési jog mértékénél említettem is.⁷⁷

A beleegyezési képesség hiánya ellenére azonban a passzív alany fejthet ki beleegyezésszerű, sőt akár még ösztönző magatartást is. Ez különösen a másik oldalon álló fiatalok személyben jogszerű jelleg érzetét keltheti.

Mendelsohn vizsgálata igazán érdekes, az áldozat bűncselekményben játszott szerepe kapcsán 6 áldozati kategóriát különített el, kezdve a teljesen ártatlan áldozattól, egészen a színlelő, képzelt áldozatig. Ez a rendszerezés tökéletesen mutatja azt, hogy az áldozatok sem egyformák, sőt előfordulhat az is, hogy az áldozat bűncselekményben közrejátszott szerepe sokszor meggondolatlan, provokáló.⁷⁸

Sengston és Liang másik megközelítést alkalmazva egy háromszintű áldozattipológiát alakított ki. Ők fontosnak tartották az ártatlan áldozat mellett a bűncselekményben közrejátszó áldozat bűnösségének jellegét megkülönböztetni. Érdekes lehet, hogy az elkövető és az áldozat viszonyában fennállhat egy olyan helyzet, amikor az áldozat szerepe az ösztönzésben teljesebb ki, amelynek megfelelően az elkövetőt buzdítja a cselekmény elkövetésére.⁷⁹

Mindezek tökéletesen rávilágítanak arra, hogy az áldozat viktimológiai szempontból nem mindig teljesen *ártatlan*. Meg kell vizsgálni a szerepét, szándékát a bűncselekményben. Ez különösen fontos akkor, amikor a bűncselekmény megalkotásával magát a passzív alany védelmét akarják elősegíteni. Így például előfordulhat az az eset, hogy maga a gyermek buzdítja partnerét, hogy szexuális jellegű cselekményeket végezzenek.

Úgy gondolom, hogy a beleegyezésszerű magatartás és a korkülönbség csekély mértékéből fakadó sajátosságok miatt az elvárhatóság kizárásának figyelembe vétele indokolt lehet. Az elvárhatóságot kizáró okot a Btk. a bűnösséget kizáró körülmények egyikeként szabályozza.⁸⁰ Ezekben az esetekben a tényállászerű és jogellenes magatartástól való visszatartásra szolgáló körülmények felmerülése nem várható el.⁸¹ A törvény több ilyen esetet szabályoz, többek között a hozzátartozó általi feljelentés esetkörében, vagy akár a vérfertőzés esetén is. A törvényi szabályozások alapja különféle lehet. Az előbbi esetében például egy speciális rokoni kapcsolatra épül a büntetendősége megkérdőjelezése, míg az utóbbinál pedig szerepet kap az életkori sajátosság is.

Az elvárhatóság hiányát indokolná egyrészt a beleegyezésszerű magatartásban rejlő (alapvetően hamis) jogszerűség gondolata, másrészt az ezt megalapozó vagy akár alátámasztó csekély korkülönbség. A társadalom rosszallása se feltétlen érezhető pár év korkülönbség esetén és a közvetlen szociális közegükben, tehát például az iskolában sem bír különösebb jelentőséggel a kapcsolatuk. A társadalomra veszélyesség tudata, illetve a jogszabály által tilalmazott magatartások ismerete ilyen körülmények között nem elvárható.

⁷⁷ NAGY 2014a, 234. p.

⁷⁸ JÓZSA ZSUSZANNA: *Az áldozattá válás és az áldozatvédelem pszichológiai vonatkozásai*. In: Csernyikné Póth Ágnes - Fogarasi Mihály (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Rejtjel, Budapest, 2006. 241. p.

⁷⁹ JÓZSA 2006, 242. p.

⁸⁰ NAGY 2014a, 271. p.

⁸¹ Hollán Miklós: A cselekmény bűnössége és az azt kizáró okok. In: KIS NORBERT - HOLLÁN MIKLÓS: *Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 129. p.

5. Kriminálpszichológia, avagy a büntetőeljárás áldozatokra és elkövetőkre gyakorolt hatása

A kriminológusok a gyermek büntetőjogi védelmét leginkább a függő helyzet, az éretlen gyermek befolyásolhatósága miatt tartják kifejezetten fontosnak, amelynek következtében hatalmas károkat okoz egy szexuális bántalmazás a kiszolgáltatott helyzetű fiatalokra.⁸² A szakirodalmak vizsgálata során észleltem, hogy a tanulmányok sok esetben a felnőtt elkövetőket veszik alapul és nem számolnak azzal a ténnyel, hogy fiatalok, szintén testileg- lelkileg éretlen személy is lehet az elkövetője.

Felmerült bennem tehát a kérdés, hogy egy fiatalkorú elkövető esetén, aki nem ebben a hatalmi pozícióban áll, ott mennyiben sérül az áldozat közvetlenül a bűncselekmény által és mennyiben az azt követő eljárás során. Továbbá beszélhetünk-e arról, hogy az elkövető is áldozattá válik a büntetőeljárás lefolytatása által?

5. 1. Áldozati oldal

A gyermekekkel folytatott kényszermentes szexuális cselekmények vonatkozásában magát a passzív alany gyermeket áldozatként kell definiálnunk az áldozat nemzetközileg elismert fogalmából kiindulva⁸³, még akkor is, ha kvázi konszenzuálisan valósult is meg a cselekmény, annak beleegyezési képességének hiánya miatt.

Adott esetben a szexuális fejlődés részét képező nemi cselekményeket kriminalizáló jogalkotó megteremti annak a lehetőségét, hogy a büntetőjogi beavatkozással esetlegesen egy másodlagos viktimizációs hatást elérve sérelmet idézzen elő a passzív alany számára.⁸⁴ A nemzetközi egyezmények, köztük a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására, és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló Európai Parlamenti és Tanács Irányelve⁸⁵ is ismeri a másodlagos viktimizáció jelenségét, fogalmát. A szakirodalom pedig harmadlagos áldozattá válás lehetőségét is említi.⁸⁶ Az ENSZ Áldozatvédelmi Kézikönyve is foglalkozik vele, a jelenség fogalmát akképpen határozza meg, hogy nem csak mint tipikusan a büntető igazságszolgáltatási rendszertől, de egyébként a társadalom, vagyis a szociális környezet által elszenvedett további viktimizációként is definiálja azt.⁸⁷ Vizsgáljuk meg tehát mindkét jelenséget.

A társadalom általi viktimizáló hatással bírhat, mikor az emberek kifejezik a cselekménnyel kapcsolatos ellenszenvüket, megvetésüket. Ez jelentős kihatással lehet mind az áldozatra, mind az elkövető személyére. A társadalom a nemi jellegű bűncselekményeket, többek között a szexuális erőszakot nyíltan megveti, és az egyik legsúlyosabb bűncselekményként tartja számon. Emiatt sokszor társadalmi szinten követelményként

⁸² CSERNYIKNÉ PÓTH ÁGNES: *A gyermekkel szembeni szexuális visszaélés. A szexuális élet és a nemi identitás zavarai.* In: Csernyikné Póth Ágnes - Fogarasi Mihály (szerk.): *Kriminálpszichológia.* Rejtjel, Budapest, 2006. 255. p.

⁸³ ENSZ 1985. évi deklarációja.

⁸⁴ SZOMORA 2009, 204. p.

⁸⁵ 2012/29/EU Irányelv.

⁸⁶ GÖRGÉNYI ILONA – ZSÉGER BARBARA: *Viktimológia és áldozatpolitika.* In: Borbíró Andrea et al. (szerk.): *Kriminológia.* Wolters Kluwer, Budapest, 2019. 855. p.; JÓZSA 2006, 245. p.

⁸⁷ GÖRGÉNYI – ZSÉGER 2019, 855. p.

jelentkezik a büntetés súlyosbítása is.⁸⁸ A tág szociális környezet általi "ítélkezésnek" azonban nem az egyik legfőbb alapelve az ártatlanság vétele.

A szexuális cselekményekkel kapcsolatos fogalmak a köznyelvben egyébként keveredhetnek, így fenntartással kell kezelni az ezzel kapcsolatos társadalmi álláspontokat, az ebből megállapított statisztikákat, különösen az egyes értelmezési különbözőségek miatt.⁸⁹ Így például jellemző, hogy a társadalom a szexuális erőszak említésekor a kényszerítéssel megvalósuló fordulatot látja kizárólag, amelynek okát egyébként én az erőszakos jelleget adó alcímben merem felfedezni. Nem is beszélve a pontos szabályozás ismeretének hiányából fakadó, különösen elkövetői oldalt megőrző sztereotípiákról.⁹⁰ A kutatások is így legtöbbször sajnos emiatt főleg a fenyegetéssel, erőszakkal megvalósuló törvényi tényállásokra irányulnak.

A másodlagos viktimizáció a büntető igazságszolgáltatási rendszer, legfőképpen a büntetőeljárás folyamatának hatására is megjelenhet. Az eljárás során a sértettnek kötelezettsége van az ügy felderítésének, a bizonyítási eljárásnak az elősegítésére. Ez a kötelezettség leginkább a vallomástételben ölt testet. Ennek megfelelően rákényszerül arra, hogy az általa átélt cselekményeket köteles újra és újra előadni.⁹¹ A nyomozás és különösen a kihallgatás jelentős mértékű pszichológiai ártalmat okozhat a gyermek számára, különösen, ha a hatóság tagja nem rendelkezik megfelelő kompetenciával⁹², de már pusztán a nyomozás alá vonás is egyfajta szorongást előidéző hatással bír.⁹³ Habár a viktimizáció egyes szintjei a bűncselekmény áldozatához köthetők, mégis meg kell fogalmaznunk a vizsgáltak alapján azt, hogy a másodlagos viktimizációt jellemző pszichés hatások és stigmatizáció éppen úgy hat a gyermek elkövetőre, mint a gyermek áldozatra. Ennek alapját nem az áldozat-elkövető fogalmi páros, hanem az ő azonos személyi kvalifikáltságuk, tehát a gyermek-gyermek mivolt határozza meg. A fiatalkorú elkövetőre gyakorolt hatásra azonban a későbbiekben térek ki.

Nem csak a nyomozati cselekmények folytán sérülhet az egyén, hanem az eljárás folyamán is. A fiatal- illetve gyermekkorú személyekre egyaránt igaz, hogy a büntetőeljárásból származó negatív effektusok fokozottan érvényesülnek az ő vonatkozásukban. Így sokkal mélyebb, traumatizáló jelleget ölt, ha nem megfelelően bánnak velük, nem megfelelően kezelik azt a helyzetet, amelyen keresztül mennek, nem megfelelő magatartást vagy fellépést választanak.⁹⁴ A gyermekek, illetve a fiatalkorúak az életkorukból adódó sajátosságok miatt nem feltétlen értik az eljárás menetét, illetve számukra ismer-

⁸⁸ VIRÁG GYÖRGY: *Szexuális erőszak*. In: Irk Ferenc (szerk.): *Áldozatok és vélemények II. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2004. 74. p.*

⁸⁹ VIRÁG 2004, 77. p.

⁹⁰ PARTI KATALIN – SZABÓ JUDIT – VIRÁG GYÖRGY: *Szexuális erőszak – OKRI-kutatás egy bűnmegelőzési kampány kapcsán*. Kriminológiai Közlemények 2017. 130. p.

⁹¹ JÓZSA 2006, 243. p.

⁹² GEGESI KISS PÁL – P. LIEBERMANN, LUCY: *A nyomozási, vizsgálati és bírósági eljárások hatása a bűncselekményt elkövetett gyermekek és fiatalkorúak személyiségére*. In: Gegesi Kiss Pál (szerk.): *Pszichológiai tanulmányok*. VI. k. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964. 503. p.

⁹³ CSERNYIKNÉ POTH ÁGNES: *A másodlagos áldozattá válás és elkerülésének rendőri vonatkozásai*. Kriminológiai Társaság 2010. 265. p.

⁹⁴ CSEMÁNÉ VÁRADI ERIKA: *A gyermek- és fiatalkorú áldozatok speciális megközelítése a büntető-igazságszolgáltatásban*. In: Ligeti, Katalin (szerk.): *Wiener A. Imre ünnepi kötet*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005. 554–55. pp.

retlen embereknek kell előadniuk, hogy mi történt pontosan. Az ilyen életkori sajátosságok figyelmen kívül hagyása elősegítheti a másodlagos viktimizációt. De jelentős szerepe van az eljárás időtartamának is, így különösen az évekig elhúzódó eljárásnak.⁹⁵

Ahogy említettem, a kriminológiában továbbá ismert, egy ún. harmadlagos viktimizáció is, amely a médiának tudható be, így különösen akkor, amikor nyilvánosságra hozzák a megtörtént cselekményt, az áldozat leírását,⁹⁶ de bizonyos szakirodalmak szerint a család viszonyulása is ilyen viktimizáló hatással bírhat a gyermekre.⁹⁷

A harmadlagos viktimizáció megtörténhet tehát a médiatartalmak által, melyek a történeteket a legrészletesebben kívánják feltárni, így bár látszólag a cselekmény megvetését és a sértett védelmét kívánják szolgálni, mégis olyan véleménynyilvánításnak engednek teret, illetve olyan értékítéletet hordoznak magukban, amely nem csak az áldozat számára lehet traumatizáló, de mondjuk a fiatalok számára is. Továbbá jellemző, hogy mivel gyermek a passzív alany, ezért a média jobban felkapja az ügyet.

Összességében jól látható, hogy amennyiben maga a szexuális jellegű cselekmény nem is, de az azt követő eljárás szorongást idézhet elő és a passzív alanyok vonatkozásában egyfajta megbélyegezettség érzés lehet jelen a szexuális cselekmény következtében, mely önértékelési zavarokhoz vezet.⁹⁸ Így tehát az elkövetői specifikáció megteremtésének a hiánya eredményezheti azt a különös helyzetet, hogy bár az elkövetési magatartás által nem is, de az egyébként az ő védelme érdekében megalkotott jogi normákból fakadó büntetőjogi beavatkozás által sérül a passzív alany.

5. 2. Elkövetői oldal

A bűncselekmény következtében megindult különböző eljárások az elkövető, különösen fiatalok elkövető személyiségére hatással lehetnek. Szociális és pszichikai természetű károsodást idézhet elő.

A nyomozás az állam általi büntetőjogi felelősségre vonás, ezáltal a büntetőeljárás egyik rész-cselekménye, előcselekménye. Maga a nyomozás ténye, vagyis hogy büntetőeljárás alá vonás reális lehetősége fennáll, egy bizonyos szorongást kelthet az egyénben. Esetleges kényszerintézkedések alkalmazása pedig ezt a szorongást fokozhatja, illetve a bűnösség érzését is megalapozhatja. A nyomozati cselekmények célja a tényállás minél pontosabb feltárása, viszont ehhez adott esetben szükséges, hogy a fiatalok az adott cselekményét a lehető legrészletesebben elmesélje.⁹⁹ Ennek során úgy gondolom, hogy a szexuálisan is fejlődésben lévő fiatalok a magánéletébe oly mértékű bepillantást kell, hogy engedjen, amely számára negatív élményként csapódhat le.

Az emberek előítéletessége jelen van a szexuális, nemi jellegű kérdések vonatkozásában, amely egyrészt a passzív alany helyzetét is megnehezíti olyan szempontból, hogy beszéljen arról, hogy ő hogyan élte meg, mi történt, másrészt az elkövető szempontjából

⁹⁵ JÓZSA 2006, 244–245. pp.

⁹⁶ JÓZSA 2006, 245. p.

⁹⁷ CSEMÁNÉ VÁRADI 2005, 555. p.

⁹⁸ CSERNYIKNÉ 2006, 257. p.

⁹⁹ GEGESI – LIEBERMANN 1964, 509. p.

is ugyanolyan nehéz, hiszen a szexuális erőszak elkövetőjéhez ellenszenvvel állhatnak az emberek, így különösen a nyomozati cselekmények során.¹⁰⁰

Ahogy azt a másodlagos viktimizációnál említettem a fiatalkorú személyek számára a kihallgatás olyan mértékű pszichológiai károkat okozhat, hogy az a jövőre is marandó kihatással bírhat. Ez nem csak a gyermekkorú áldozat vonatkozásában áll fenn, hanem a fiatalkorú elkövető szempontjából is ugyanúgy megállhatja a helyét. Ennek oka, hogy a még változásban lévő vagy esetleg éppen felépült személyiségstruktúrával bíró fiatalkorú nagymértékű érzelmi tehernek van kitéve a nyomozati cselekmények okán, amely súlyos károkat okozhat a személyiségfejlődésükben.¹⁰¹

A szorongást fokozhatja a nyomozati cselekményeket követő büntetőeljárás is. *Gegesi és Lieberman* úgy gondolom tökéletesen szemléltetik, hogy miért érezheti magát a fiatalkorú elkövető még jobban kiszolgáltatva magát a büntetőeljárás során, hiszen maga a tárgyalás körülményei is ezt sugallják. Így különösen a bíró emelvénnyel való ülése, ami implikálja, hogy fel kell rá nézni, a vádlott pedig vele szemben középen áll, melynek következtében ad absurdum optikailag a biztonságérzete csökkenhet. A bíró elhelyezkedése egyfajta hatalmat sugároz számára.¹⁰² A tárgyalás során pedig a védő és az ügyész beszéde által ismét feltárják az eseményeket, annak erkölcsi és társadalmi megítélését, amely vonatkozásában már az elkövető is belső csatákat vív, és amely a külvilágban a vád és a védelem közti konfliktusban csapódik le.¹⁰³ Az elkövető ezen a ponton nem csak szembe-sül tetteivel, de egyfajta értékítéssel fűszerezve kapja azt meg a társadalomtól. Különösen nehéz ez egy olyan személy számára, aki cselekményét teljesen jogszerűnek vélte.

Összességében a nyomozati cselekmények és a büntetőeljárás egy felnőtt korú személynek is megterheléssel és jelentős negatív élménnyel jár, ennek megfelelően a még kialakulatlan személyiség-struktúrájú fiatalkorú vonatkozásában intenzív behatással járhat egy ilyen folyamat megélése.¹⁰⁴

V. Megoldási lehetőségek a büntetőjog eszköztárában

1. Önrendelkezési jog elismerése

A szexuális önrendelkezés kérdésköre kapcsán beszélhetünk pozitív, valamint negatív önrendelkezési jogról. Míg az előbbi a szexuális kapcsolatba való beleegyezést jelenti, addig az utóbbi az attól való tartózkodás lehetőségéről való szabad döntési jogosultságot.¹⁰⁵ Az önrendelkezési jog egyik fő aspektusa tehát a beleegyezési képesség. A beleegyezési korhatár nem más, mint „*azon életkor, amely alatt a nemzeti joggal összhang-*

¹⁰⁰ CSERNYIKNÉ 2010, 268. p.

¹⁰¹ GEGESI – LIEBERMANN 1964, 503. p.

¹⁰² GEGESI – LIEBERMANN 1964, 510. p.

¹⁰³ GEGESI – LIEBERMANN 1964, 510. p.

¹⁰⁴ GEGESI – LIEBERMANN 1964, 511. p.

¹⁰⁵ SZOMORA 2013, 131. p.

ban tilos a gyermekekkel folytatott bárminemű szexuális tevékenység.”¹⁰⁶ Magyarország ezen beleegyezési korhatárt a tizenkettedik életévben állapította meg, így tehát egy átfogó törvénymódosításra lenne szükség, ha a tizenkét éven aluli sértett szexuális önrendelkezési jogát bizonyos elkövetőkkel szemben feltételeznénk. Mivel a nemzetközi jog egy konkrét életkor meghatározását írja elő, így az előbbi feltétel nem állhatná meg a helyét, hiszen a beleegyezési jog elismerésével megteremténk a tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermekek részleges önrendelkezési jogát.

Továbbá jelen dolgozatom célja nem arra irányul, hogy hogyan lehetne a sértett védelmét korlátozni, hanem hogy egy szintén felnőtt életkort be nem töltött elkövető részére a törvény egy bizonyos fokú védelmet megteremtson. Mivel a 12. életévüket be nem töltött személyek generális önrendelkezési joguknak normatív megteremtése számos bonyodalmat okozna, adott egy másik út: a 18. életévét be nem töltött tettes tévedése a sértett beleegyezési jogának létében.

2. Beleegyezésben tévedés

A tévedés mint büntethetőséget kizáró ok szubjektív körülmény. A vizsgálat tárgya az elkövetői szándék tudati oldala, ennél fogva minden esetben egyénileg kell vizsgálni annak fennálltát. A tévedés kizárja a szándékosságot, mely gondatlan elkövetés megállapítását eredményezi, amelyet pedig nem minden deliktum vonatkozásában rendel büntetni a törvény.¹⁰⁷ A tévedés kapcsán beszélhetünk ténybeli és a cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedésről.¹⁰⁸ Igyekeztem a lehető legszélesebb palettáját megvizsgálni a rendelkezésre álló dogmatikai lehetőségeknek, így mindkét esetkört górcső alá vetettem.

A fiatalkorú elkövető tekintetében felmerülhet a bűnösséget kizáró jogintézmény megállapításának lehetősége mint a sértett életkorában való tévedés. Viszont az általam fókuszba helyezett magatartások esetén abból a körülményből kell kiindulni, hogy a pár év korkülönbség miatt nem feltételezhető tisztán, hogy az elkövető személy ne lenne tudatában partnere életkorával. Emiatt elmondható, hogy ezekben az esetekben a passzív alanyi kvalifikációban való ténybeli tévedés aligha lenne megállapítható.

Vizsgálendő azonban a tettesnek a passzív alany beleegyezési jogában való tévedésének kérdése, amikor az elkövető tudata tehát nem terjed ki arra a körülményre, hogy egy bizonyos passzív alanyi kör beleegyezési joga kizárt, ennél fogva a sértett bárminemű beleegyezése semmis. A konszenzualitás lehetőségének hiánya miatt a fiatalkorú nem tudja felmérni cselekménye jogellenességét, így annak társadalomra veszélyességéről sincs tisztában. Felmerül a kérdés, hogy megállapítható-e enyhébb megítélés vagy akár a felelősség hiánya?

A Büntető Törvénykönyv a jogi tévedést nem szabályozza. Ennek oka egyrészt, hogy a jogszabályok érvényességét úgy kell biztosítani, hogy a hatálybalépés időpontjának megválasztásakor figyelemmel kell lenni arra, hogy megfelelő idő álljon rendelkez-

¹⁰⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92 EU Irányelve 2. cikk b) pont. Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2011.

¹⁰⁷ HATI CSILLA: *Társadalomra veszélyességben való tévedés*. Büntetőjogi Szemle 2012/3. 11. p.

¹⁰⁸ NAGY 2014a, 267–271. pp.

zésre a jogszabály megismerésére, alkalmazására való felkészülésre az alanyok számára.¹⁰⁹ Továbbá egy jól működő jogállamban nem fordulhat elő, hogy minden alkalommal pusztán azért mentesítsék az egyént a büntetőjogi felelősségre vonás alól, mert nem ismerte a szabályozást. A jogi tévedés tehát nem mentesít, hiszen a törvény nem tudása nem vehető figyelembe bűnösséget kizáró okként.

Nem követelmény, hogy a konkrét jogszabályi rendelkezést teljeskörűen ismerje az elkövető, de a magatartásának tilalmazott voltát fel kell tudni mérnie.¹¹⁰ Probléma, hogyha a szabályozást nem ismerte, cselekményét egyáltalán értékelni tudja-e. Mennyire várható el egy kiskorútól, hogy tudja, nem szabad szexuális cselekményeket végezni a nála még fiatalabb korú gyermekkel? Éreznek-e erkölcsellenességet, valamint ez elegendő-e ahhoz, hogy tudja, hogy cselekménye a társadalomra veszélyes?

Ez különösen érdekes kérdés, amikor az elkövető a passzív alannal létesített kapcsolata során tölti be a büntethetőségi életkort, így a korábban legális cselekményből illegális cselekmény lesz. Elvárható-e a gyermektől, hogy tisztában legyen onnantól a cselekménye társadalomra veszélyességéről?

Tovább nehezíti a megítélést, hogy a jogalkotó egyfajta gondosságot is megkövetel, alapos okból kell származnia a tévedésnek. Az előbb említett kapcsolat korábbi fennálltát és jogszerűségét említhetjük alapos oknak? Álláspontom szerint legalább ilyen esetben különösen indokolt lenne a szándékosság kizárása, tehát a társadalomra veszélyességben való tévedés megállapítása.¹¹¹ Ugyan a tévedés mint eszköz adott esetben rendelkezésre állhat, azonban úgy gondolom, hogy teljes védelmet csak a törvényi szabályozás tud adni.

VI. Normatív szabályozási megoldás

Dolgozatom végén a kutatásom során feltárt, tettesi kvalifikáció hiányából eredő szabályozási értékkellentmondás feloldása céljából de lege ferenda javaslatot kívánok tenni. Álláspontom szerint egy megfelelő normatív szabályozás két módon is megvalósítható.

1. Konkrét életkor meghatározása, avagy a merevnek mondható kortolerancia

Életkoron alapuló tettesi kvalifikáció meghatározására két eltérő módszert vizsgáltam meg. Köztük az egyik, az ún. merev kortolerancia intézménye, amelyet a Btk. számos magatartás normatív szankcionálásakor eszközül használ. A merev kortolerancia esetén a jogalkotó egy konkrét elkövetői életkort állapít meg, amely betöltésének a hiányában a cselekményt kifejtő személy büntethetősége kizárt.¹¹² Ebben az esetben a jogalkotó nincs tekintettel a passzív alany életkorára, csupán az elkövető személyére fókuszál.

¹⁰⁹ HATI 2012, 12. p.

¹¹⁰ HATI 2012, 17. p.

¹¹¹ NAGY 2014a, 270. p.

¹¹² SZOMORA 2009, 220. p.

Az első lehetséges szabályozási megoldás tehát egy konkrét tettesi életkor meghatározása a 197. § (2) bekezdés szerinti bűncselekmény tekintetében. A törvényi szabályozás a szexuális visszaélés vonatkozásában ismeri a tettes életkori kvalifikációját, így a jogalkotó a büntetethőség alóli kivételt egy pontos életkor, jelen esetben a 18. életév meghatározásával szabályozza. Ezáltal egyértelműen kijelenthető, hogy ez a szabályozási út nem idegen a honi jogalkotás terén. Ez az életkor a nagykorúság betöltésének kezdete, így a jogalkotó a kiskorú elkövetőket kívánja egyértelműen védeni. Ez a korkülönbség a társadalom által elfogadottnak tekintett, a jogalkotó úgy vélte, a 12. életévét betöltött passzív alany és a 18. életévét be nem töltött fiatalok személy szinte azonos szinten vannak, így egyikük szexuális fejlődését sem veszélyezteti.

2. Rugalmas kortolerancia intézménye

A másik módszer, amit vizsgáltam, a már említett kortolerancia egy másik meghatározási módja, az előzőnél rugalmasabb kortolerancia. Ebben az esetben a jogalkotó kvalifikációként nem egy konkrét életkort határoz meg, hanem a két szereplő életkorának összevetésével egy elfogadottnak tekinthető korkülönbséget ad meg. Így például a kortolerancia mértéke, ha a már említett szexuális visszaélést nézzük maximum 6 év, hiszen a passzív alanyi kör életkorának alsó határa a kétszeres értékelés tilalmán alapulva határozott.¹¹³ A rugalmas kortolerancia az osztrák, illetve svájci jogban ismert jogintézmény, amely csakugyan a gyermekekkel folytatott szexuális cselekmények vonatkozásában kap szerepet.

2. 1. Rugalmas kortolerancia intézménye az osztrák nemi bűncselekmények szabályozásában

Az osztrák jogban az ún. „Alterstoleranzklausel”, vagyis a kortolerancia¹¹⁴ szabályozásának megalkotásával a jogalkotó dekriminalizálni törekszik a nagyjából egyidős fiatalok szexuális jellegű cselekményeit. Ennek indoka a szexuális kíváncsiságnak való teret engedés, illetve a nem tudatos, inkább tapasztalatszerzés céljából megvalósított cselekmények büntetlenségének biztosítása.¹¹⁵ Ilyen csekély korkülönbségnél nincs az egyének között eltérés a fejlődés tekintetében.¹¹⁶ A jogszabály külön bekezdésben meghatározza, hogy mekkora a maximálisan elfogadható korkülönbség, a cselekményt megvalósító két személy között, amely bűncselekményt nem eredményez, ezáltal kizárja a szexuális cselekményt megvalósító fiatalok büntetethőségét is.¹¹⁷

¹¹³ SZOMORA 2009, 219–220. pp.

¹¹⁴ Az „Alterstoleranz” kifejezést Szomora fordításában kortoleranciaként adta meg. Úgy gondolom, hogy ez a magyar fordítás tökéletesen visszaadja az eredeti jelentését az osztrák szabályozásban megjelenő intézménynek, így dolgozatomban én is ezt a kifejezést kívánom a továbbiakban használni.

¹¹⁵ WIESNER, VALERIE: *Jugendsexualität – Im Spannungsverhältnis zwischen Neugier und Kriminalität*, Diplomarbeit, Linz, 2017. <https://pub.jku.at/obvulihs/download/pdf/2298555?originalFilename=true> 26–29. pp.

¹¹⁶ PANTHEN, NANCY: *Sexueller Kindesmissbrauch und Pädosexualität, Vergleich von drei Kindesmissbrauchstätergruppen: ohne Pädophilie, mit nicht ausschließlicher und exklusiver Pädophilie*. Diplomarbeit, Wien, 2019. http://othes.univie.ac.at/35576/1/2014-11-27_0606146.pdf 49. p.

¹¹⁷ WIESNER 2017, 27. p.

Az osztrák büntető kódex (österreichisches Strafgesetzbuch, továbbiakban: öStGB) a „*Sexueller Mißbrauch von Unmündigen*” alcím alatt szabályozza a gyermekkorúakkal való szexuális visszaélés esetét. A törvény szövege a passzív alany vonatkozásában életkort nem határoz meg, azonban az osztrák jogalkotó a 14. életévben szabályozta a beleegyezési jogot, így a törvényi tényállás passzív alanya ezen életkort be nem töltött személy lehet.¹¹⁸

Az osztrák törvények szerint tehát a 14. életévét be nem töltött személyek szexuális önrendelkezésre még nem képesek, így a velük folytatott szexuális cselekmények megvalósítják a törvényi tényállást. Ezen szabályozás alól állít tehát kivételt a jogalkotó a kortolerancia intézményével, amely bizonyos személyi kört kivesz a büntetőjogi felelősségrevonás alól.¹¹⁹

Ezen passzív alanyi kör szexuális fejlődését védeni célzó törvényi tényállások az osztrák büntető törvénykönyvben a „*Schwerer sexueller Mißbrauch von Unmündigen*”, vagyis a súlyos szexuális visszaélés gyermekkorúval [osztrák Btk. 207. § (4) bekezdés (Abs. 4. § 207 öStGB)], illetve a „*sexueller Mißbrauch von Unmündigen*”, vagyis a szexuális visszaélés gyermekkorúval [osztrák Btk. 206. § (4) bekezdés (Abs. 4. § 206 öStGB)].

A súlyos szexuális visszaélés elkövetési magatartásként magát a közöszlést vagy a közöszléssel azonos megítélésű cselekmény megvalósulását feltételezi, míg az egyszerű szexuális visszaélés pedig minden olyan szexuális kontaktussal megvalósítható, amelyet a súlyos szexuális visszaélés tényállása nem nevesít.

Érdekesség, hogy a jogalkotó nem az alapeset meghatározásakor szab egy tettesi kvalifikációt, hanem egy külön bekezdésben mondja ki a kortolerancia intézményét és ezáltal zárja ki bizonyos korkülönbség esetén az elkövető felelősségét. A súlyos szexuális visszaélés esetében a kortolerancia mértéke 3 év, míg a szexuális visszaélés tekintetében 4 évet enged a jogalkotó.¹²⁰ A normatív szabályozás azonban feltételként szabja a kortolerancia elismeréséhez a súlyos szexuális visszaélésnél a 13. életévben megállapított passzív alanyi életkor betöltését, az egyszerűnél pedig a 12. életév betöltését a sértett oldaláról.¹²¹

2. 2. Rugalmas kortolerancia intézménye a svájci nemi bűncselekmények szabályozásában

A svájci kódex (Schweizerisches Strafgesetzbuch) az osztrákhhoz hasonlóan szabályozza a kortolerancia intézményét, hiszen egy külön bekezdésben kiveszi a büntethetőség alól a passzív alanynál csupán pár évvel idősebb elkövetőt. A svájci Btk. a „*Gefährdung der Entwicklung von Minderjährigen. / Sexuelle Handlungen mit Kindern*” (Art.187) alcím alatt kívánja biztosítani a gyermekek, illetve a kiskorúak szexuális fejlődésének védelmét. A beleegyezési korhatárt a törvénykönyv egy magasabb, 16. életévben állapította meg. Így tehát ezen személyek a szexuális önrendelkezési joggal nem rendelkeznek, a velük folytatott szexuális cselekmények büntetendők.

¹¹⁸ SZOMORA 2009, 211. p.

¹¹⁹ RITSCH, VIKTORIA: *Evaluation sexualpädagogischer Aufklärungsworkshops des Projekts achtung liebe Wien*. Masterarbeit, Wien, 2015. http://othes.univie.ac.at/36639/1/2015-03-21_0752390.pdf 41. p.

¹²⁰ SZOMORA 2009, 221. p.

¹²¹ WIESNER 2017, 27. p.

Ahogy már említettem, nem a tényállás megvalósításának feltételeit meghatározó első bekezdésben kerül sor a tettesi kvalifikáció meghatározására, hanem külön bekezdésben zárja ki, és ezzel dekriminálja a passzív alanynál legfeljebb 3 évvel idősebb személy szexuális cselekményét.¹²² Egyéb különbségtételt nem alkalmaz, nem határozza meg a passzív alanyi kör alsó életkorát az osztrák törvénnyel ellenben.

Mind az osztrák, mind a svájci szabályozás a kényszermentes cselekményeket dekriminálja kizárólag a kortolerancia intézményével. A felvázolt javaslatok közül a rugalmas kortoleranciát megfelelő megoldásnak találnám. Úgy gondolom, hogy egy konkrét életkor meghatározása, pont a passzív alanyi kör életkora alsó határának hiánya miatt nem lehet megoldás. A rugalmas kortoleranciát tekintve pedig a tizenkettedik életévét be nem töltött személy védelme miatt a szexuális visszaélésnél megengedett 6 éves kortolerancia véleményem szerint ártana a sértett fejlődésének, hiszen úgy érezné, hogy meg kell felelnie. Viszont egy maximum 3-4 év korkülönbség esetén mindkét fél a szexuális fejlődés kezdetén áll. Ez a kortolerancia leginkább a „gyerekszerelme”¹²³ miatt fontos, hiszen egy lehetségesen negatív élmény esetén nem feltétlenül az a megoldás, ha a másik, valamennyivel idősebb partner egy ilyen súlyos büntetést kapjon.¹²⁴ A tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyek kiforratlan személyiségek, továbbá a sértettel gyakran szerelmi, érzelmi viszonyban állnak, amely miatt úgy gondolhatják az élmény nem válik számukra negatívvá, emiatt való büntetésük pedig nem indokolt.¹²⁵ De lege ferenda javaslatomat ennek megfelelően a rugalmas kortolerancia intézményének felhívásával kívánom meghatározni.

VII. De lege ferenda

Véleményem szerint a hatályos szabályozás nincs figyelemmel a fiatakorú elkövetőkre, így nem biztosítja megfelelően a jogtárgyvédelmet sem. Ezen felül a nemi élet szabadsága és nemi erkölcs védelme érdekében megalkotott tényállások differenciáltak, az egyes tényállásokon belül keveredve jelennek meg a különböző elkövetési módok, illetve a védendő jogi érdek is.

Így dolgozatomban nem csak a tettesi kvalifikáció meghatározásával, de a beleegyezésszerű jelleg figyelembevételével és szerkezeti átreformálással kívánok minél szélesebb körű védelmet biztosítani ezen speciális elkövetői kör számára.

Úgy gondolom, hogy a kényszertől mentesen, 12. életévüket be nem töltött személyekkel megvalósított szexuális cselekményeket a szexuális visszaélés tényállásán belül lenne érdemes szabályozni, hiszen már az elkövetési mód hiánya ellentétben áll az alcímben megjelenő erőszak kifejezéssel. Az egyszerű fenyegetéssel megvalósított módokat változatlanul a 197. §-ban kerülne szabályozásra, melynek a nem önkéntes jellege miatt jobban bele is illik tényállás megnevezésébe. A szexuális erőszak harmadik alap-

¹²² SZOMORA 2009, 221. p.

¹²³ SZOMORA 2009, 219. p.

¹²⁴ Uo.

¹²⁵ NAGY 2005, 300. p.

esetének eredeti normaszövege céljához kötöten, a szexuális kényszerítésben foglaltakhoz közelítően módosulna, hiszen ott egyértelműen megjelenik az egyszerű fenyegetettség jelleg, így továbbra is az ilyen személyekkel való szexuális cselekmény végzése vagy végeztetése kimerítené a törvényi tényállást, csak más megfogalmazással.

Így a Btk. 197. § (2) bekezdése az alábbiak szerint módosulna: „*Szexuális erőszakot követ el az is, és öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel büntetendő, aki tizenkettedik életévét be nem töltött személyt szexuális cselekményre, vagy annak eltűrésére kényszerít.*”

A szexuális visszaélésen belül minden fordulat a jelenlegi megfogalmazás szerint megmarad, viszont az elején szabályozásra kerülne a 12. életévüket be nem töltött személyekkel megvalósított kényszerítől mentes szexuális cselekmény. A beleegyezésszerű jelleg megalkotása különösebb gondolkodást nem igényel, hiszen az egyszerű fenyegetéssel, illetve a minősített fenyegetéssel megvalósuló változatát a törvény már korábban szankcionálta, így a szexuális visszaélés első bekezdéses változata [198. § (1) bekezdés] az alábbiak szerint kerülne meghatározásra: „*Aki tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez vagy végeztet, büntetett miatt kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*”

Így a már korábban említett, és a szexuális erőszak és a szexuális kényszerítés közötti relációban is megjelenő szankcionálási metódus - hogy a kényszerítés mértékétől függően egyre súlyosabb büntetési tétellel fenyeget a jogszabály - jelen esetben is meg tudna jelenni, hiszen a kényszermentes két évtől nyolc évig, az egyszerű fenyegetéssel megvalósított öt évtől tíz évig, a kvalifikált fenyegetéssel vagy erőszakkal megvalósított változata pedig öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel lenne büntetendő.

A fiatalok védelmét pedig a már említett rugalmas kortolerancia beépítésével kívánom mélyíteni, hiszen úgy gondolom, hogy a jogintézmény opcionális javaslatként tud szolgálni. A Btk. dogmatikai rendszerébe véleményem szerint az osztrák, ill. svájci minta tökéletesen beilleszthető, hiszen a törvény hasonló kivételt tesz a vérfertőzés tényállásánál is [Btk. 199. § (3) bekezdés]. A szabályozás jogpolitikai indoka az elvárhatóság hiánya lenne. Az elvárhatóság hiányát indokolja ugyanis, hogy a csekély korkülönbség miatt egyrészt nincs megfelelési kényszer, másrészt nem is feltétlen érzik az alanyok annak jogellenes voltát. Mindkét fél a szexuális fejlődés azonos szintjén áll, a cselekmények hasonló élménnyel járnak mindkettejüknek. Dogmatikailag az elvárhatóság hiánya miatt nem lehetne büntetni az ilyen cselekményt megvalósító személyeket.

A törvény tehát az alábbi kivételt határozná meg: „*Az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény miatt nem büntethető az az elkövető, akinek életkora a gyermekkorú személy életkorát négy évvel nem haladja meg.*”

A 12. életévüket be nem töltött személyekkel megvalósított kényszermentes szexuális cselekmények minősített esete pedig a hozzátartozó és egyéb befolyás alatt álló jelleg, illetve a többek általi elkövetést szankcionálná öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel, alkalmazkodva az alapeset büntetési tételéhez.

VIII. Összegzés

Összességében tehát úgy gondolom, hogy a tizenkét éven aluliakkal megvalósuló kényszerítés nélküli szexuális cselekmények vonatkozásában kiemelten fontos a fiatalok elkövetők normatív védelme. A jogalkotó ugyanis egy bizonyos gyermeki kör védelme érdekében olyan szexuális fejlődésvédelmi szabályozást teremtett meg, ami a 18. életévüket be nem töltött fiatalok személyiségstruktúrájára nincs figyelemmel, sőt önnön szabályozási céljával ellentmondó jelleggel veszélyeztető, számukra hátrányt okozó helyzet lehetőségét teremti meg. A tényállás nem látja el megfelelően a jogtárgyvédelmi célokat, a büntetőjog dogmatikai eszköztársa pedig nem elegendő a fiatalok személyek védelméhez. A korábbi szabályozási előzményekből is kitűnik, hogy a törvényszöveg folyamatos változtatása lehetőséget ad a mindenkori helyzettel való lépéstartásra, az egyes szilárdnak hitt meggyőződések újragondolására.

Dolgozatomban célul tűztem ki a hatályos szabályozás felülbírálatát és az általam legmegfelelőbbnek tekintett szabályozási módszer felállítását. Végezetül arra a következtetésre jutottam, hogy a teljesebb védelem megteremtéséhez a legmegfelelőbb eszköz nem egy konkrét életkor meghatározása, hanem a rugalmas kortolerancia intézménye, illetve egyfajta tényállás tisztítás. Ennek jelentőségét a dolgozatomban feltárt érvekben látom. Így kiemelten fontosnak találom, hogy ne váljon megkérdőjelezhetővé egy hasonló szexuális fejlettségi szinten lévő személyek zavartalan szexuális fejlődése a megismerési folyamatok által, továbbá ne váljon általános nézetté, hogy csak felnőtt korú személy valósíthat meg ilyen cselekményt. Ezen kívül a passzív alany is ugyanúgy fejthet ki hozzájárulásszerű magatartást, amely akár a jogszerűség érzését is keltheti a fiatalok partnerben.

Mindezek alapján úgy gondolom, hogy nem szabad kitenni ezen életkori sajátosságokkal rendelkező személyi kört az eljárás esetleges negatív hatásainak, emiatt véleményem szerint nem a büntetőjogi felelősségre vonás a legmegfelelőbb eszköz.

KRAIVICH DORINA

QUESTIONS REGARDING THE REGULATION OF THE AGE OF PERPETRATORS IN RELATION TO SEXUAL VIOLENCE COMMITTED AGAINST A PERSON UNDER THE AGE OF TWELVE

(Summary)

Criminal law regulation has undergone a constant change to ensure the undisturbed sexual development of minors, seeking to achieve the most complete protection by increasingly stringent normative means. The legislator sanctions certain forms of sexual conduct differently depending on the age of consent. However, in addition to the measure of the sentence, a difference in the offender specification can also be detected. This results in a different criminal policy assessment despite the same offender behaviours of the factual situations. So the question arised in my mind: why does the legislator make a distinction on the part of perpetrators in the case of similar legal constructions, and whether the legislation in force is able to adequately ensure the legal protection objectives it sets?

I placed the examination of noncoercing sexual acts with minors under the age of twelve to the focus of my study, reflecting specifically on juvenile offenders. I have built up my research by first examining the current regulatory model while highlighting some of the problems caused by the lack of perpetrator's qualification. Then I explored the arguments in favor of defining the offender specification, including the regulatory justification for the age-based criterion of criminal liability for similar offences, and the sexual development of children as the actual appearance of the legal object to be protected, the legal assessment of consensual natured behaviour and certain aspects of penalisation in the field of victimology. Finally I examined how the oportunities currently residing in the dogmatic toolbox of criminal law can possibly ensure the protection of the group of persons I have investigated. I have also shown how the definition of the offender's age could be included in the framework of the current regulation, because the aim is to create the highest possible level of protection for sexual development.